

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 35 (481), serie nouă. Miercuri, 11 octombrie, 2000. Preț: 4.000 lei

În paralel cu tribulațiile personajului - unele dintre ele chiar burlești, explorând până la saturație ceea ce este mecanic în actul sexual - se constituie o aventură spirituală care împletește introspecțiile și observațiile fine despre dragoste cu reflecțiile asupra literaturii. Tocmai în aceste considerații ce însoțesc procesul scrierii se vedește cât de american este, în profunzime, romanul lui Miller. Valorile de la care se revendică acesta sunt, s-ar putea spune, cele ale unui individualism democratic.“

(Maria Irod)

- trasee spirituale -

O, cititor fățarnic! La noi injuriile sunt pe buzetele tuturor, în schimb pudibonderia ne dă pinteni când e vorba de literatură. Ignorăm că un Chaucer, sau un Boccaccio, sau un Creangă, parcurși cum se cuvine, ne oferă pe destule pagini spectacolul unui limbaj crud, spumos, suculent. Profesorii preferă să treacă peste aceste aspecte, expediindu-le de-a valma la capitolul «umorul sănătos, de origine populară». Sunt singurii care fac bine ce fac, deși nu-și dau seama cu adevărat. Figură că nu imaginând la clasă scenarii care să ilustreze conceptul de operă deschisă despre cum s-a vindecat giupâneșica Malca de sperietură de lup se formează neapărat gustul literar al copiilor. Care copii, la un moment dat, când mai cresc, trebuie să învețe și că a gusta Arghezi («te vreau desfăcută și goală/ cu șoldurile scrise-n spirală») sau Emil Brumarul e o chestiune de rafinament.“

(Radu Voinescu)

Poezia posedă la perfecție știința juxtapunerii muzicale a senzațiilor care se aglutinează după tehnica contrapunctului, într-o partitură plină de gravitate, pe parcursul căreia imaginile senzoriale dobândesc rezonanțele nu lipsite de stranietate ale unei muzici de orgă. Ceea ce nu afectează câtuși de puțin impresia de autenticitate, chiar dacă poezia Etei Boeriu impresionează îndeosebi prin rafinament.

Octavian Soviany

Putem fi invitați, noi, pe cele câteva duzini de condeieri năvăși și năvășiți, să ne vedem de treabă, adică să ne mulțumim cu un statut de staruri-de-apartament-decoman-

mircea constantinescu

dat. Mircea Eliade și Camil Petrescu, doi intelectuali interbelici, și-au strivit în dinți auricolul stâng avertizându-ne că-n România intelectualii trebuie să se milogască pentru a-și obține drepturile; și nici în acest caz n-au de ce să fie siguri că și le iau în custodie. Sau, vai, posesie... Fiind relativ tineri, ori relativ adulți, cei doi n-au anticipat, în rândurile lor sardonice-savuroase, cât de penibil le-ar fi căzut la așternut acele aserțiuni în cazul când etatea lor le-ar fi atârnat la cântar cu vreo două-trei decenii în plus.

marin mincu

DE CE NU S-A „UNIVERSALIZAT” EMINESCU?

Am crezut că - situați la o anumită cotă critică -, am depășit nivelul simplelor supoziții pripite, menite să ne înscrie în programul cultural al „globalizării” anonime, adoptat cu repeziciune de către cei mai subțiri dintre literații noștri; nu altfel decât se adoptase „sovietizarea” în anii '50, pe care ne-au „implementat-o” cu frenezie ideologică unii esteți improvizați, fără studii terminate, ca Sami Damian și Paul Georgescu. Cum afirmam deja, **imperativul slăbirii postmoderniste** ne-a împins haotic pe toți către un proces artificial de demitizare, dar, așa cum e firesc, nici nu se poate „progresa” în plan spiritual fără acest act permanent de autoreglare. Pe de altă parte, nici nu se poate ieși definitiv din mit și din metafizică fără riscul abandonării culturii adevărate. După cum se cunoaște, Roland Barthes a dedicat un intens efort teoretic modalităților semiotice prin care se produc noi „mituri astăzi”, iar Martin Heidegger a demonstrat că este imposibilă „ieșirea definitivă” din metafizică, astfel că italianul Gianni Vattimo a adoptat recent operatorul de **pietas** ca atitudine mai nuanțată în fața complexității axiologice a mitului. **Mitul e esențial valoare**. De aceea, nu pot fi distruse valorile umanității ce derivă din **cunoașterea dogmatică**, ci, în cel mai bun caz, acestea pot fi **slăbite** în mod periodic, în vederea unei receptări mai pragmatice, în conformitate cu noul orizont al așteptării.

(continuare în pagina 12)

CEAUȘELUL

C

hiar și după un deceniu și ceva, sechelele roșii se descoperă periodic și prin intermediul anumitor unde, încât ești tentat să crezi, ca și Oracolul din Dămăroia, că ne trebuie ani mulți pentru a ieși din marasmul în care am fost aruncați. Dacă în anumite domenii se mai întrezăresc unele modificări, în ieșirile unor guralivi pe diverse posturi se regăsesc aceleași logoree și limbaje de putregai - cele de lemn au intrat, se înțelege, într-o nouă fază - care supără neplăcut nu numai urechea, ci și ochiul, mai ales atunci când vezi aceleași persoane dându-ne *indicății* prețioase și vorbindu-ne de orice, fără complexe și inhibiții. * Tucă, Ralu Filip, Horia Alexandrescu ies din cursă, fiindcă prestația, inteligența și carisma lor îi individualizează pentru a se confunda cu negustorii de porumbei, acolo unde bulibașa pare să rămână Dan Iosif, dar în vecinătatea acestora se află alte nume, cu alte ifose și capricii, voind a fi altfel receptate decât sunt în realitate. Despre Bardul de Bârca am scris nu o dată la această rubrică, fiindcă demagogia și impertinența lui au atins cote paroxistice, fără a avea vreodată vreun rival în acest sens, dar, la orizont, se ivește un alt individ, deși statura îl avantajează tot așa cum îl avantajează pe Stejarul din Scornicești: mic la stat dar mare la sfat! * Ion Cristoiu, fiindcă despre el este vorba, nu mai alege undele și patronii și se arată mereu dispus să ne vorbească oricând și despre orice, fără să se jeneze că ar face greață cuiva. Cu un limbaj elementar și o dicție de râșniță înțeleasă, macină în neștire idei aiuritoare, crezându-se, pe deasupra, și un analist de talie - dacă judecăm după statură, așa trebuie să fie! - iar, din când în când, se privește în ochii invitaților săi și-i întreabă cu nonșalanță, ca o vedetă de trei parale: Ce tic am eu? Cum tămăioșii lui invitați n-au curajul să-i trădeze cuvintele parazite, fiindcă se tem că nu vor mai fi invitați încă o dată la pălăvrăgeală, răspunde tot el: Cuvântul *deci*. Eu cred că ar trebui scos din limba română. * Ascultându-l cu emoție, cutezi a zice: Nu cuvântul respectiv merită a fi înlocuit, fiindcă nu are nici o vină că îmbogățește o limbă, ci persoana care apelează la el continuu, neputându-și găsi vorbele, fiindcă unde nu sunt nici Dumnezeu nu cere. În mare dușmănie cu expresivitatea și cu concizia, Ion Cristoiu găngăvește și bolborosește, neuitând, din când în când să-și informeze telespectatorii că e scriitor și că din această perspectivă le cuvântă. * Cine-l ascultă se crucește, în multe rânduri, dar își face și o proastă impresie despre o breaslă care deține cu totul alte însușiri și virtuți, spre care Ion Cristoiu a tins întotdeauna, dar nu a fost răsfățat de acestea niciodată. Vocația lui de *pretutindena* și de orator cu simbrile l-a aruncat din totdeauna înspre alte zone, mai ales că și gândirea sa e în linia celui care i-a fost cândva mentor și protector. Cine anume, nu-i deloc greu de ghicit.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Apare cu ajutorul Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:

http://bic.romlit.ro/email_luceafarul@bic.romlit.ro

IPOCRIZIE, LAȘITATE, INTOLERANȚĂ...

de HORIA GÂRBEA

D

eunăzi, am scris în această rubrică vreo câteva fraze ironice la adresa "organelor" ce s-au crezut îndreptățite să inculpe un poet, pe Mihail Gălățanu. Pentru pretinse atentate la pudoarea cititorilor. Am ținut s-o fac, deși alții îl apăraseră, la rândul lor, ridiculizând pretenția procurorilor de a face ordine în poezie cu legea-n mână. Despre acest subiect au mai scris, cum menționam atunci, și domnul Nicolae Manolescu, și regretatul Costache Olăreanu în una dintre ultimele sale tablete. Iar despre poezia lui Gălățanu au scris mai mulți critici, majoritatea elogioși sau, oricum, punând în evidență ceea ce, după opinia lor, este frumos în scrierile lui precum și ceea ce li s-a părut inconvenabil. Cel mai recent exemplu: un articol despre volumul lui Gălățanu al domnului Alex Ștefănescu, căruia, deși l-am găsit prea aspru, îi pot înțelege și aproba, în parte, rezervele.

M-am trezit însă deodată tras de urechi și pus "la colț" (titlul rubricii) de un tăfnos anonim dintr-o revistă ce-și zice culturală. Acesta-mi găsește vină că-s prieten cu Mihail Gălățanu și că elogiul ce i-am adus ar fi "fraudulos". Apoi îl face praf pe autorul *Memorialului plăcerii*.

Din partea mea, oricine este liber să se îndoiască de calitatea literară a oricui. Dar să argumenteze și, mai ales, să-și semneze punctul de vedere. Cine emite o părere, se expune. E ușor să arunci cu vorbele fără a iscali. Se vede treaba că "observatorul" nostru se cam rușinează de opiniile lui și nu vrea să se știe cum îl cheamă. E și cazul să-i fie rușine: pentru lipsa de argumente, pentru stil și pentru necunoașterea termenului "fraudulos". Nu! Elogiul adus de mine lui Mihail Gălățanu este cinstit și iscalit!

Dacă l-aș fi crezut un autor de mâna a treia, tot cinstit îl criticam și tot semnam. Să știe asta ipocriții și lașii de la orice revistă și din oricare "generație".

Revista care găzduiește invective anonime se descalifică și își probează ipocrizia. Degeaba afișezi liberalism și spirit pro-occidental dacă în fapt te porți ca "Atac la persoană". Degeaba îți afirmi (la suprafață) oroarea față de discriminări și simpatia pentru minorități (chiar sexuale) dacă în fapt practici discriminare politica de grup cele mai barbare și nu-i admiți unui confrate dreptul de-a scrie pentru că nu face parte din grupul tău. Degeaba ataci ortodoxia dacă pui în loc un păgân dispreț față de semeni.

Ce să mai vorbim?! Unui ins care atacă și își permite ironii ieftine la adăpostul anonimului nu e vrednic să-i acordăm nici un rând în plus.

acolade

FASCINAȚIA EDITORILOR

de MARIUS TUPAN

D

eși după buimăceala din decembrie mulți români și-au schimbat profesii și îndeletniciri, grație noului curs al istoriei (să fim și noi în ton cu grandilocvența la zi!), nu toți au reușit să descopere și secretele acestora, fiindcă pentru orice domeniu, oricât ar părea de tern, există niște coduri și priorități, care, uneori, nu mai pot fi însușite curând. Iar atunci când unii se ambiționează să pătrundă, fără instrumentarul necesar, într-o zonă editorială, unde nu numai pragmatismul și cutezanța sunt suficiente pentru a o exploata, rezultatele-s deseori catastrofale. S-au înființat mii de edituri, conduse, în mare parte, de persoane fără o calificare prealabilă, astfel că pe piață s-au ivit cărți penibile și scandaloase, cu pagini lipsă și într-o limbă de mahala. Nu de fenomenul artistic erau interesați noii patroni, ci de un câștig cât mai rapid, fiindcă, trebuie să recunoaștem, unii chiar au reușit să-și facă un capital, ca apoi, să-l investească în alte domenii. Ar fi interesant de realizat o anchetă cu explozia tipografică a anilor '90, pentru a se observa ce intenții erau pe-atunci și unde s-a ajuns, mai ales că, între timp, multe proiecte nu s-au realizat și destule case de editură s-au prăbușit. Nu toți cei care s-au încumetat să umple golurile într-o literatură, dirijată și supravegheată

cândva, au izbutit să-și facă un nume să editeze ceea ce se merita, așa cum nici unii scriitori, refuzați de talent, dar nu și de ambiții, deși au ieșit în arenă cu numeroase cărți, n-au reușit să pătrundă în ierarhiile literare. Aici, noi avem opinie incomodă, dar nu ne grăbim să dezvoltăm, lăsând subiectul pe altădată. Ceea ce ne interesează acum voluptatea unor editori de a plasa în librării cărțile ce ne lipsesc, chiar dacă acestea nu le vor aduce mari profituri materiale, bucuria acelorași de a pătrunde în laboratoarele unor autori și, în ultimul rând, ambiția de a-și explica prin unele memorii și jurnale, contururile unei epoci rebele. Un luminat editor pus mâna pe carnețelele lui Mircea Sântimbreanu, acolo unde ironicul și geneza rosul scriitor și-a notat cam toate experiențele prin care a trecut - n-au fost deloc puține -, noi fiind foarte interesați de cenzura comunistă, de jocurile din spatele ușilor închise și de strategia făcută în cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Suntem conștienți că în carnețelele lui Mircea Sântimbreanu vom găsi și alte amănunte, care vor trăda evoluția editorului, și multe încercări, dar și raporturile lui cu anumite instituții, pe care, sperăm, nu le-a trecut cu vederea.

FENOMENOLOGIE ȘI COSMOLOGIE

sau moștenirile și obligațiile a două secole

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Istoria, în calitate de experiență a gândirii, este marcată în ultimele două secole de apariția - macadată, prin lungi pauze - a fenomenologiei ca teorie filosofică. Existența intelectuală și spirituală în acești două sute de ani se desfășoară sub semnul, uneori explicit, alteori implicit, a două atitudini - fenomenologică și cosmologică - extrem de diferite, concurențiale în relațiile lor, utile în a forma o nouă sinteză pentru o viitoare cultură.

La începutul secolului al XIX-lea, Friederich Hegel publică **Fenomenologia spiritului**, cartea prin care trasează principalele jaloane ale filosofiei sale, care se situează, mai puțin cronologic pe cât substanțial, ca o tensiune și oscilație între fenomenologismul („cunoașterea spiritului este cea mai grea pentru că este cea mai concretă”) care nu existase anterior decât drept metodă ce pregătește demersul dialectic, la Platon și cosmologia (evoluția ideii absolute în calitate de univers) prezentă în toată reflecția europeană între Toma d'Aquino și Leibnitz. Începutul secolului al XX-lea vede apariția fenomenologiei lui Edmund Husserl; se naște o metodă care captivează întreaga cultură a vremii, dar care apoi devine locul existențialismului ontologic al lui Heidegger, pe de o parte, precum și celui al lui Gabriel Marcel, pe de altă parte, și pozitivismul logic al lui Whitehead și Russel, ori celui devenit pragmatism, al lui Pierce. Fenomenologia se dovedește, însă, pentru Sartre, soluția de dincolo de existențialismul și marxismul său reunite. De ce am căuta însă o înțelegere a evoluției conștiinței umane, peste o perioadă de secole, privind în doctrinele filosofilor și să nu încercăm să vedem viața însăși a spiritului uman, așa cum se exprimă ea în chipul cel mai puțin epic, profund, dar mai ales sincer, deci în artă. Arta

apare spiritului analitic asemenea exercițiului asociațiilor libere utilizat în studiul individualității, drept o exprimare lipsită de secrete, pentru cel avizat, a relațiilor dintre conștientul și inconștientul colectiv, cultural, istoric.

Secolul al XVIII-lea aparține unui subiectivism constructivist; clar-idealista sau materialista, gândirea vremii este discreționară și, deci, hotărâște asupra realității universale sau umane. Marea concluzie a acelei vremi a fost romantismul - baza acestuia este, paradoxal, clasică și constă în credința arătată capacității umane de a decide asupra raporturilor între om și destinul său natural sau uman, chiar dacă finalitatea absolută este eșecul. Trestia pascaliană opune non-eului inflexibilitatea demnității conștiinței. Secolul al XVIII-lea pătrunde profund în secolul al XIX-lea, prin Delacroix, Hugo, Gericault.

Secolul al XIX-lea este fenomenologist - Hegel, cu a sa **Fenomenologia spiritului** nu a făcut decât să se plaseze într-un flux al opiniei elevate, la reflecției cu privire la condiția conștiinței și omului, care se instalează deja puternic în Occidentul cultivat al Europei. Rousseau și Goethe tratează omul în modul cel mai natural și, astfel, acordă romantismului o dimensiune evident fenomenologică. Abordarea fenomenologică a lumii este puternică în realismul unui Corrot, sau al unui Courbet, parcurge preimpresionismul, impresionismul și post-impresionismul, influențează într-o formă frustrată naturalismul și se asociază unui romantism resuscitant în simbolism. Cea mai pură exprimare a unei ancorări fenomenologice în real aparține lui Edouard Manet, acest geniu al picturii, probabil cel mai mare, mai complex, apt de cea mai deschisă și puternică expresivitate, după enormele personalități ale

— pe terenul circumstanțelor —

picturii florentine sau nordice ale Renașterii, aflată în culminația ei. În **Toreador ucis** („National Gallery” - Washington), Manet realizează o compoziție de o fabuloasă angrenare a planurilor - cel al culorii se alcătuieste contrapuncție în negru și alb, cu o sinteză adusă în lumină de roșul palid al mantiei; planul spațialității se organizează după o diagonală necruțătoare și tăioasă ca moartea. Corelațiile obiectuale sunt integral sugestive pentru ideile de efort, noblețe, demnitate, tragedie - sabia este abandonată paralel cu corpul, mânerul fiind plasat în dreptul capului, capă este încă ținută ferm în pumnul stâng, iar sângele se scurge puțin, atât doar cât să păteze discret și sumbru, pământul. Nici un detaliu nu este uitat când este vorba de a se descrie o situație ultimă, în ansamblul valorilor umanului: putere a jocului, degajare de sine, riscul și, mai ales, trecerea dincolo de lume.

Secolul al XX-lea își pregătește trăsăturile încă în opera lui Vincent Van Gogh. Întreaga sa pictură relevă o calitate anumită a substanței lumilor - ceva leagă tot ce apare în experiența artistului; acel ceva este vibrația, spirituală și materială totodată, a existentului. Ceea ce a produs apoi arta Occidentului are măcar un corelativ cosmologic, sau o săgeată trimisă în această direcție. Salvador Dali expune în **Cina cea de taină** (tot la „National Gallery” - Washington) un întreg ansamblu de idei asupra esenței spirituale și a relației acesteia cu lumea. Corpurile goale - integral gol, în limita vizibilului plastic în operă, cel al lui Dumnezeu-Tatăl, parțial acoperit fiind cel al Fiului - sunt reprezentări fără echivoc ale existenței divine. Îmbrăcămintea marchează materialitatea ființării umane; Tatăl, aparținând cerului, deține în îmbrățișare lumea, Fiul se naște din apă. Limita dintre cer și pământ este suprafața a logosului, luând forma geometrică.

Intrăm în secolul al XXI-lea amprentați egal de o atracție fenomenologică și de o alta cosmologică. Ele formează o dualitate pentru o nouă sinteză în universalitate - unde se plasează, în această disjuncție și în acest echilibru, românismul?

minimax

CONFUZII ȘI CONTUZII (III)

de ȘERBAN LANESCU

Alegându-și un subiect care, prin însuși specificul său, facilitează performanța intelectuală spectaculară: chestiunea elitelor, A. Pleșu, venind cumva din Est pentru a se face auzit, înțeles și crezut în Vest, A. Pleșu, dară, îndeplinește, după umila-mi (modestie retorică!) părere, o condiție hotărâtoare, și anume expresivitatea de excepție urmînd în construcția discursului său, înainte de orice frumos, vorba care circula și mai circula poate printre condeierii dâmbovițeni, cum că unora, cei puțin, aleșii, lor le vine, în vreme ce alții, majoritatea truditorilor, ei se screm, dar bineînțeles că proștii uminiți și harnici au aproape întotdeauna câștig de cauză în spațiul public sau acolo și atunci, unde și când, verdictul se dă după regula numerelor mari. Dr. deschizând o paranteză pentru a privi fără mânie (cum fără mânie) în urmă, repede spus, tocmai de aceea a fost șocantă cu niște vreo zece ani în urmă chestiunea politică a celui care nu se poate adresa maselor. Opțiune cu urmări profitabile într-o parte a țării (care - ce mama găsi!) -, merită s-o trăiești în plin, că doar una e! Dar conducând, pare-se inevitabil, la eșec, într-altă parte, aceea unde **contuzirea** nu se face după contul din bancă și nici după numărul invitațiilor la congrese internaționale. Deci, cum se zice pe la mahala, cum zic mitocanii

care habar n-au de unde li se trage numele, ceea ce nu-i împiedică, da' deloc, să dea năvală cu folos, „și cu aia-n aia și cu sufletu-n rai nu se poate”. Culminând cu ministeriatul diplomației, după ce înainte a mestecat clefăind a plăcere câteva broaște de tot răioase (așa cum prin excelență a fost acceptarea mineriadei din iunie '90), cariera politică a lui A. Pleșu, în ultima-i perioadă, poate fi un bun exemplu didactic pentru imposibilitatea menționată. În vreme ce printr-un discurs oficial mai altcumva decât ce' al birocratilor de rang înalt ministrul de externe al României dădea semn(al) în lume că nu suntem chiar un trib cu apucături suspecte, trepădușii din subordinea-i instituțională îl înjurau că nu e competent și gafează într-ale diplomației tehnice sau vice-versa, tehnica diplomației, concomitent sărindu-i la beregată haita gazetarilor, deloc puțini, care, când aud de Occident, o dată li se învârtosează mătărânga național(ist)ă și dau să mârâie a vigilență. Colac peste pupăză, războiul din Iugoslavia (Kosovo), episod care a separat încă o dată apele în societatea românească așa cum apropierea magnetului așază instantaneu pilitura metalică în convenita rânduială văzându-se atunci care pe ce parte joacă, războiul din Kosovo când A. Pleșu, cumva în răspăr cu evoluția-i politică anterioară, n-a mai putut s-o scalde

probând onorabil, cum alții au făcut-o deplorabil, că „*Est modus in rebus, sunt certi denique fines*” (e o măsură în toate, și mai ales anumite limite). Atâta doar că nu degeaba ne-a rămas în memorie geamătul lui Rigolletto despre povara trecutului. O dată ce-ai înghițit câteva broaște răioase, cum zicea un aristocrat italian că este inevitabil în... arta politică, repulsia firească se pervertește în apetit. Și-am închis paranteza spre trecut pentru ca, revenind în prezent la conferința **Elitele - Est și Vest**, reproducă ca eseu în „22” cu nr. 37, Anul XI, să remarc, pe lângă performanța expresivității, două hibe. Așadar, dacă pe bună dreptate și în manieră adecvată prin performanțele retorice spectaculoase ale discursului său (căci nu neapărat spectacolul e panaramă de prost gust chiar și într-o societate de consum) A. Pleșu poate să convingă în Vest că „*Am fost sistematizați înainte de a fi auziți, înainte de a fi ascultați până la capăt.*”, hiba, prima hibă din cele anunțate este că tocmai domnia sa o spune, și fără a fi vorba de o poezie sau alt tip de discurs artistic când, eventual (deși discuția e lungă), se poate face abstracție de biografia autorului. Sigur, printre auditorii conferințelor Reuter majoritatea nu îi vor fi cunoscut în detaliu, la nuanță, cv-ul politic, însă, poate, nu chiar toți, de unde și riscul de a fi încă o dată bănuiați că nu ne-am vindecat de „arta” duplicității, că una scriem/vorbim și alta fumăm, iar atunci, să ne fie de bine, mai putem accepta în suc propriu privind cu jind spre Europa/Occident, deși, altfel, suntem minunați și merită cu prisosință să-ți petreci o vacanță vizitând România pitorească, chiar dacă mereu atent să nu ți se ciordească ceva din buzunare.

SEXUALITATE ȘI LITERATURĂ (I)

de RADU VOINESCU

Se crede că limba română nu ar fi aptă pentru a exprima în literatură noțiuni legate de erotism, de relațiile sexuale în general și că orice încercare în materie ar eșua în pornografie. Este un punct de vedere care a fost exprimat de condeie ilustre într-ale criticii. Unii dintre cititori, la rândul lor, s-au dovedit zeloși în a condamna încercările de dinamitare a limbajului comun și de recurgere la cuvinte din sfera argoului sau a vocabularului legat de acuplare, organe sexuale. O, cititor fățarnic! La noi injuriile sunt pe buzele tuturor, în schimb pudibonderia ne dă pînteni când e vorba de literatură. Ignorăm că un Chaucer, sau un Boccaccio, sau un Creangă, parcurși cum se cuvine, ne oferă pe desulte pagini spectacolul unui limbaj crud, spumos, succulent. Profesorii preferă să treacă peste aceste aspecte, expediindu-le de-a valma la capitolul „umorul sănătos, de origine populară”. Sunt singurii care fac bine ce fac, deși nu-și dau seama cu adevărat. Sigur că nu imaginând la clasă scenarii care să illustreze conceptul de operă deschisă despre cum s-a vindecat giupăneșica Malca de sperietură de lup se formează neapărat gustul literar al copiilor. Care copii, la un moment dat, când mai cresc, trebuie să învețe și că a gusta Arghezi („te vreau desfăcută și goală/ cu șoldurile scrise-n spirală”) sau Emil Brumaru e o chestiune de rafinament. Cum învață asta, e o poveste de spus cu altă ocazie. Deocamdată să admitem că prin șansa de a da peste cărțile și peste autorii care trebuie la momentul potrivit. Căci norocul îi ajută pe cei audaci în privința lecturilor.

Nu vom inventa niciodată alte cuvinte pentru organele sexuale, pentru defecație și micțiune, pentru diferite practici erotice. Și dacă am face-o, ele nu ar desemna alte lucruri. Că sunt valorizări diferite ale diferitelor cuvinte din aceste sfere - mergând de la denumirile științifice la cele familiare sau la cele din argou ori din limba populară - este suficient de evident. Că folosim una sau alta dintre aceste vocabule, în funcție de context, de text, de starea de spirit nu schimbă cu nimic referința. Deși se admite că unele sunt mai „tari”, altele mai tolerabile, unele mai expresive, altele mai grosiere. Dar tot judecând după mediu, situație ș.a.m.d. Și atunci, se poate deduce că, în fond, nu limbajul este sursa inconvenientelor de a trata în literatură aspectele care țin de sex, ci atitudinea față de aceste aspecte. De mii de ani, bărbații și femeile acestei lumi își împărtășesc mângâieri mai mult sau mai puțin experte. își dezvăluie în intimitate imaginația în ciuda preceptelor de temperanță ce țin de mode și de tipul de civilizație. își proiectează în vise cele mai elucubrante fantasme. Încuviințate sau nu în ochii ipocrit-conformiști ai opiniei comunității, practici sexuale dintre cele mai subtile sau mai grosolane se dezvăluie la adăpostul alcoolului, iar idei despre ce poate fi mai eficient în căutarea voluptății și a extazului circulă sub diverse forme, de la bărfă la manuale de erotică. Tocmai pentru că opinia curentă le condamnă pe cele ce evoluează în limite normale, frustrarea naște monstruoșități lubrice uneori.

În realitate, ne vine greu să recunoaștem altfel decât recurgând la deghizajul glumei, ironiei că dragostea fizică face parte indisolubilă din existența noastră. Nu țintesc spre o pledoarie pentru discuții de felul cum sunt cele care se desfășoară în studiourile de televiziune (vezi „Sex cu Nadine”) pentru

delectarea unui public rudimentar (deși poate că și primitivismul acestuia trebuie satisfăcut într-un fel la care el să aibă acces; atât numai că acolo limbajul și atitudinea fuzionează într-un discurs ce degajă derizoriu și trivial și nu pot fi apte să imprime o atmosferă de o anumită necesară curățenie atunci când se abordează diversele ipostaze ale apropierii dintre femeie și bărbat, pentru că nivelul jos al dialogului nu se răsfrânge numai la participanți, ci are difuzare la nivelul unei întregi societăți, influențând-o *nolens-volens*) și nici o susținere a manierei pornografice dezgustătoare de a face presă în România, unde și reclamele au adesea o doză nepermisă de vulgaritate sexuală.

Parcurend cartea scriitoarei belgiene, Huguette de Broqueville, *Dubla ispită sau Patimile după Alexis* (traducere de Dan-Cristian Cărciumaru, Editura Universală, București, 2000; titlu original *Tentation d'Alexis*), am fost obligat să reflectez încă o dată la chestiunile de mai sus și la ipoteza pe care o formulasem de mai multă vreme, legată de influența atitudinii asupra receptării discursului despre sexualitate în literatură. Dacă nu mă-nșel, Arghezi spunea că, în sine, cuvintele nu au nimic blamabil, urât e numai înțelesul pe care noi li-l acordăm.

Care înțeles derivă necesar din funcția pe care o atribuim sexualității. Bigotismul face ravagii, iar cartea scrisă de Huguette de Broqueville nu este nici pe departe nevinovată, așa cum ar putea lăsa să se înțeleagă, fără ca eu să o doresc, aceste rânduri. Chiar fondul pe care se poartă discuția despre un erotism *sans limites* ține de o educație riguros catolică pe care a primit-o autoarea în anii de formare, așa cum rezultă din prefață. Voi spune de pe acum că dincolo de o impresionantă naturalitate în transcrierea unora dintre cele mai tari senzații și obiceiuri în pat, nu poate fi vorba de o perfectă exprimare a neutralității și neangajării. Pentru că descoperirea erotismului fără bariere este chiar cheia personajului feminin și, dincolo de tramă și de cuvintele care constituie țesătura de imagini, idei și simboluri a romanului trebuie să vedem un militantism subiacent, blând, fără ostentația cu iz de pedagogie socială revoluționară a lui Sade.

Subiectul este de o simplitate deconcertantă: dragostea dintre un bărbat cu palmares de Don Juan și o femeie care, rămasă singură, la patruzeci de ani, descoperă că iubirea se poate împleti cu cele mai sordide situații și cu pulsunile cele mai de nemărturisit. Bărbatul, Alexis, nume care nu are o semnificație specială, poate în afară de aceea de a inspira ecouri de slavism, de aici legătura cu instinctualul și cu o acceptată ingenuitate amorală a carnalului, este un profesor universitar care ține conferințe în cadrul unui așa-numit „Cerc al lui Orfeu”. Aici, prin cultivarea deliberată a unui tip de paradox excitant al ideilor și prin aluziile sexual-metafizice, întreține o atmosferă de lubricitate care îl ajută să-și adauge noi cuceriri în panoplia de experiențe trecute prin pat. Sophie, al cărei nume nu mai este atât de obscur, fiind pus în legătură evidentă cu sensul grecesc al cuvântului, *sophia*, este atrasă de acest bărbat, se îndrăgostește în cele din urmă de el, devine o expertă într-ale amorului sfidând orice concurență din partea oricărei eroine din cărțile sau din revistele pornografice. În final, după câteva rătăciri,

după câteva trădări reciproce, eroul moare, fiind atacat de o boală incurabilă. Un *love story* cu scene de amor după tratatul lui Kraft-Ebbing și din publicațiile care se comercializează în magazine unde este interzis accesul minorilor.

Se poate citi și așa. Am putut constata că deja cartea a fost valorizată drept o scriere pornografică tipică. Culmea, de către cititori tineri, formați în plin postmodernism și în plină expansiune a celebrității unei literaturi cum este cea a generației Revin, de aceea, la chestiunea atitudinii. Nimic mai fals decât clasarea acestui roman între cele care ar face obiectul unei liste de lecturi dacă nu interzise, pentru că epocii noastre nu i se mai interzice nimic în afara sincerității și a adevărului, cel puțin de privit cu mefiență din perspectiva literaturii autentice. Ar putea să predisună la aceasta chiar întâmplarea că scriitoarea a preferat ca această carte să apară în românește și nu în limba în care a fost scrisă tocmai pentru că, făcând parte din aristocrația belgiană, s-a temut pentru reputația sa. S-a gândit că dacă p mult frâu unor imagini care nu fac parte din *boz ton*-ul unei lumi a cărei educație are prea puțin de-a face cu ceea ce se poate scrie într-o astfel de carte, pe care ea însăși a valorizat-o (din motivul condiției sale sociale în primul rând, pentru că am motive să cred - prefața este încă o dată instructivă - că realizarea a depășit anvergura proiectului fără ca autorul să fie conștient) în linia erotismului excesiv. Dar *Alexis* este un roman puternic, eliberat de cenzuri care fac imposibilă descrierea reală, obiectiva fenomenului și a trăirilor sexuale.

Putem vorbi autentic, adevărat despre senzorialitatea noastră. Putem descrie fără să vulgarizăm trăirile din timpul actului sexual, abordat în diferite variante și ipostaze? Da, cu condiția să nu credem că facem neapărat un păcat. „Sexul este inocent” scrie Huguette de Broqueville undeva și cred că este unul dintre lucrurile esențiale care s-au afirmat despre subiectul în discuție. Privit din afară, poate că amorul fizic poate să pară ridicol, stupid, păcătos, murdar, jenant, rușinos și așa mai departe. Dar perechea care își mărturisește astfel dragostea nu are nicidecum vreo conștiință a păcatului. Cel puțin nu atunci când cei doi își dăruiesc sărutări, mângâieri. Când totul pare permis. Desigur că pot apărea ulterior procese de conștiință, remușcări (în situația, de pildă, a unei educații religioase foarte stricte sau a unui adulter) dar atunci, acolo, în îmbrățișarea cea mai pătimașă, nici unul nu trăiește în morală comunității, ci într-una *sui generis*, dictată de flacăra irezistibilă a momentului.

Iar apariția în românește a lui *Alexis* mai mult decât și că limba noastră nu e cu nimic mai prejos decât franceza în descrierea situațiilor care țin de sexualitate.

CHEMAREA RUGULUI

de OCTAVIAN SOVIANY

usă oarecum în umbră de admirabilele traduceri ale autoarei din poezia italiană, lirica Etei Boeriu aparține fără îndoială unui spirit ce trăiește cu o rară intensitate misterul feminității și știe să transpună fără ostentație viața secretă a plasmelor feminine în limba eternă a poeziei. Formată în atmosfera Cercului de la Sibiu, poeta nu va împărtași, totuși, gustul pantomimelor crepusculare din Adelele lui Radu Stanca, nici voluptatea basoreliefurilor peste care planează himera liniei absolut pure din primele poeme ale lui Ștefan Augustin Doinaș, ea optând pentru un lirism confesiv care fixează în versul cu tăietură severă, decantat de orice impuritate, frisoanele genuine ale visceralității. Poezia se vrea aici o expresie a vitalului conceput ca un pachet de forțe contradictorii, pe care strânsoarea prozodiei tradiționale nu face decât să le tensioneze până la limita suportabilului, rostirea poetică asumându-și, dintr-o asemenea perspectivă, sarcina unui catalizator care acționează asupra arderilor substanței vitale ce își găsește un analog în materiile de o duritate superlativă, trecute prin chimia violentă a focului: „De trei ori arso, nici o apă vie/ Prin pori cântându-ți nu ți-a lins asprimea,/ nici un cuspin nu ți-a destins în colțuri/ și-n muchii înveștată rotunjimea// Restrânsă-n tine, praf sub roșii zgrunțuri prin tine plimbi, și coincizi uscată/ cu mine însămi împietrind himere,/ dură, tenace, pură, concentrată“ (**Căramida**). Erosul este privit acum ca o experiență a tenebrelor și a obscurității, chemarea rugului convertindu-se într-o chemare a beznelor care le imprimă frisoanelor de senzualitate pecetea unei secrete dispoziții thanatofile, iar îmbrățișările ascund (în spiritul iubirii-pasiune despre care vorbea Denis de Rougemont) o nesățioasă dorință de moarte: „Și noaptea mea vorbindu-i nopții tale/ zicea: - Adânco, prinde-mă de mână/ să ne-necăm în valul gros și moale/cu spume negre vână lângă vână/ acum, cât încă n-am trezit liliicii/ cu șuier dulce-ademenindu-i toată/ buimaci și orbi ca să-mi stârneasă recii/ fiori și-aripa-n sânul meu să-și mătură// zicea, adânco, să murim alături/ în apa necuprinsă de lumină/ și-n umbra ei cu tine să mă-mpături/ punându-le cuvintelor surdină/ acum cât încă n-am momit copiii/ în haite să m-alunge, să m-ajungă/ cu boturi reci ca plesnetele ploii// acum cât încă vreme e-îndelungă“ (**Adânco, prinde-mă de mână**). Această dorință se proiectează pe fundalul unor peisaje mai degrabă onirice, prin care bălesc apele adânci dramatice ale Scorpionului și unde, mai mult decât în altă parte, actul oglinzirii disimulează o pulsione sinucigașă: „În apa mea sălcie și groasă ca uleiul/ (Mai limpede ca cerul, mi-o amintesc, era,/ un ochi înfipt în suflet adânc ca-ntr-o orbită,/ a aruncat din margini o piatră cineva./...) Nu știu nimic. Pe apă s-a așternut tăcerea/ și nuferii ca piatra s-au scufundat. Străine/ amurgul, noaptea ceasul, aducerile-aminte/ eu însămi și lumina și toate fug de mine“ (**Veche I**). În paralel cu aceste ținuturi de umbră, poeta evocă nostalgic lumina aproape corporalizată a unor peisaje pe jumătate italiene, pe jumătate utopice, supuse la rândul lor unei „invazii“ a acvaticului care-și transmite vâscozitatea exploziilor de solaritate:

„Din strânșii-n palmă sâmburi de migdală/ rugoși și vechi mă-ntorc pe căi rotunde/ sub ploaia de lumină torențială/ a țărmlui de lacrimă pe unde// un cer și-o apă se ciocneau în scuturi/ și din sărutul zalelor cu zale/ plesnea argintul pe măslini și fluturi,/ pe ei, pe noi, pe pulpa de migdale“ (**Lago di Garda**). Astfel încât Eta Boeriu compune acum elegii ale apei stimfalizate, o apă prin excelență ambiguă care nu are aspectul tenebros al acvaticului lui Poe, ci e un amalgam de umbră și strălucire, evocând consonanța dintre iubire și moarte, dintre eros și fascinația pe care o exercită asupra subiectului liric întunecatele limburi plutoniene. Fierbințelile sângelui sunt resimțite acum ca o poluare, iar reveriile acvatice, traducând dorința difuză de moarte, se asociază cu nostalgia corporalității angelice a vegetalului și a umorilor florale cu limpiditatea lor paradisiacă: „îmi simt uneori o carne de struguri,/ o apă compactă din cheag de lumini/ acidă lăuntric și dulce spre muguri/ (dar mugurii încă sunt prea puțini),/ o carne în falduri purtată de val/ prin ape verzui, mereu incoloră,/ fluidă o pulpă de regn vegetal/ și mult în departe jivinelor soră,/ o carne sticloasă cu miez irizat/ prelung dăinuind transparenței din era/ meduzelor-floare cu nume ciudat,/ cu nume, de pildă, Casiopera“ (**Casiopera**). Peste imaginile vegetale se va suprapune așadar imaginea animalului cu sânge rece, evocând stările de o puritate extremă ale materiei organice și amintind oarecum de paradisurile populate de gasteropozii ale lui Ion Barbu. Actul poetic se convertește astfel într-un sortilegiu care are drept finalitate răcirea fluidelor vitale, trecerea, de la ritmurile barbare ale sângelui la mișcarea mătașoasă a clorofilei. Visul regresivului în vegetal, tutelat de ciclurile „veșnicei reînțoarceri“ reprezintă o repliere din fața timpului heraclitic care e, în felul acesta, exorcizat, integrat în schema „îniștitoare“ a devenirii: „Roi de lumini gonind pe cer ca vântul,/ (ce surd izbește sângele-n timpane:// zvâcniri de aripi lepădând pământul,/ (pe jos bătută umbra mea-n piroane),/ de suc plesnind păduri întregi de muguri,/ (din vine, mie, bocete fluide),/ coloane lungi de fum țâșnind din ruguri,/ Prin iarba crudă proaspete omide,/ potop de soare străvezind petale,/ (săgeți clemente-n trupul meu de ceară),/ și din semințe vuiet de corale:// patruzeci și patra primăvara“ (**A patruzeci și patra**). În același timp, însă, figurările vegetale conciliază aspectele contradictorii ale vitalului, arborele reprezentând într-o asemenea ordine de idei simbolul stării, precare și pasageră, de echilibru dintre tendința „expansivă“, prezentă în pulsivitatea erotică și patosul autodivorator al dorinței de moarte, el e simbolul androgenului primordial, fiind asociat de aceea cu prezența perechii edenice: „Un verde vânt și

mult deasupra pinii/ rotind încet pe talgere lumina/ și noi subțiri ca fumul printre semeni/ pândind cum ni se clatină tulpina/ și iedera mai verde decât vântul/ gonind pe trupuri umede spirale/ și păsări brune-n iedera ca-n maluri/ cântând șuvoiul umbrelor domoale/ și iarăși noi atenți ca niciodată/ să nu pierim de clătinări suave/ și iarăși pini și iedera și umbre/ și vânt foșnind prin talgere concave/ și mult deasupra cer peste pădure/ imensa floare de lumină-albastră/ îmbrățișând întinderea de ape/ și-n zare țara pasăre măiastră (**Pădure la Ravenna**). Configurându-se încă din primul volum al autoarei, **Ce vână crâng**, acest univers poetic nu va cunoaște reformulări spectaculoase în cărțile sale ulterioare, pe care ni le restituie antologia **Din pragul frigului statornic**, publicată de Editura „Paralela 45“. Începând prin a se înfățișa ca un infern al pasionalității unde trăirile subiectului liric sunt polarizate de perechea divină Eros-Thanatos, spațiul acestor poetizări se convertește pe nesimțite într-un paradis al candorilor vegetale, unde fibra organică dobândește răceala și transparența unei alcătuirii de cristale. Prea puțin preocupată de investigarea unor noi teritorii lirice, Eta Boeriu merge în direcția aprofundării unor lireme prezente deja în poezia mai veche și (mai apropiată poate de îndepărtata Alice Călugăru decât de Maria Banuș sau Magda Isanos) elaborează saga unei feminități genuine, căreia îi impune cenzura versului clasic și îi imprimă în același timp ceva din spiritul crepuscular al literaturii cerchiste. Jubilațiile vitaliste sunt dublate astfel în permanență de voluptoase frisoane thanatice care evidențiază o sensibilitate fascinată de aspectele agonice ale cosmicului, ce invită parcă la moarte. Totodată, poeta posedă la perfecție știința juxtapunerii muzicale a senzațiilor care se aglutinează după tehnica contrapunctului, într-o partitură plină de gravitate, pe parcursul căreia imaginile senzoriale dobândesc rezonanțele nu lipsite de stranietate ale unei muzici de orgă. Ceea ce nu afectează câtuși de puțin impresia de autenticitate, chiar dacă poezia Etei Boeriu impresionează îndeosebi prin rafinament. Fără a fi cu nimic inferioară liricii (infinite mai cunoscute și mai elogiata de critică) a lui Radu Stanca sau Ștefan Augustin Doinaș. Cel care recunoaștea, de altfel, în poemele Etei Boeriu „forța și licărul întunecat al unui sonet de Michelangelo“ și calitatea cu totul excepțională de a face din artificiu substanță lirică, născută din conjuncția fericită între „lexicul adâncimilor obscure“ și rafinament.

sorin trușcă

De născare

Sub aripi
să mă fac a vorbi,
vino
cu liniștea
purtătorilor firii,
spune-le că azi
s-a prelins la picioare
o pasăre mai puțin
și tu să încerci
liniștea fântânilor
ne-ncepute.

Se-mplinește somnul
în urme de lut,
duhul ierbii
cântă-n vegheri de descântec,
tu, fată, botează,
cu glasul scăzut,
dor de la dor,
pământul ce-l porți,
curat ca cerul,
în pântec.

Poveste

Bătrânul umbla
cu toiagul prin porți
și fiecare uliță
păstrează de-atunci
câte ceva de blestem.

De câte ori pământul
vrea să se ascundă,
bătrânul trăiește
în scrășnetul secetei.

În rădăcinile copacilor
citește încă bătrânul
și-atunci ne plângem
de poezia pădurii,
și ne-ntrebăm
de ce dimineața e rouă.

Acesta fi-va blestemul!

Lemnul s-a ridicat

Tu să fii cer,
ca pământul la rugă,
la hram de baladă,
sfârcul sânilor
de dragoste să ardă,
noaptea-n priviri,
ca ochiul cerbilor de pământ.

Lemnul s-a ridicat
să curgă
femeile-s grele
și cântă florii-răsare,
- Uite, ne-am așezat
lângă dor,
tu vei pleca
cu numele-ntreg
la hram de baladă.

Lemnul s-a ridicat
să curgă.

Icoană pe sticlă

Cerul e greu ca pământul,
câi își strivesc răsuflarea
în sticla murdară,
odăjdii lunecă
peste mădulele albe...
- Cine mai recunoaște
trupul subțire
care susține
întreaga poveste?

Secetă

Pădurile arse se nasc sub pământ,
a ajuns omătul departe-n poveste,
totul s-a crestat,
răboj secetei de demult,
șerpilor oboșiți au învinuit coapse.

Fumul se face stâlp de pridvor,
femeile scurmă nămolul
fără anotimpuri.

„Ithacele ce-nseamnă“

(N. Kavafis)

Stâncile m-au scos în larg
și m-au iubit,
cu suflarea apelor moarte,
femei slujească zidite-n războaie
și pragurile noastre ridica-vor
atâtea amfore de ceară.

Stâncile m-au scos în larg
cu mâini de ceară
și-au rătăcit în mine praguri de nisip
atâtea amfore zidite-n ceară
m-au scos în larg și m-au iubit.

Etitorie

trupuri rămase în sine se tem -
a alunecat din poveste-n blestem -
unghiile sunt roșii,
le-a vopsit cineva, la moarte, cu vin.

Mănăstirile-ntr-o mână ne tutuiesc,
ducând lumile,
una câte una,
cum ne-au văzut.

Hai-kay

Amurgul umblă pe ape,
în șoapte,
curat ca prima monedă.

În deceniul care a precedat căderea democrației românești prin lovitura de stat a regelui Carol al II-lea, așadar în perioada cuprinsă între moartea monarhului precedent (unul dintre garanții stabilității politice) și a marelui său sfetnic, Ion I. C. Brătianu, s-au produs o serie de evenimente convulsive, consecință firească a prăbușirii sistemului politic anterior prin schimbarea și lărgirea masei de alegători, dar și apariția în clasa politică a unei noi categorii, neafirmate înainte, țighezia rurală, intelectuali aparținând prin funcție și origine acestei clase și care prenumără învățători rurali, precum Ion Mihalache, dar mai ales fii de preoți de țară, de la Oct. Goga, la Lucian Blaga, Pamfil Șeicaru și Stelian Popescu, naționaliști de alt tip decât vechii descendenți ai generațiilor bonjuriste, adică aceea a unor boieri luminați și generoși, preocupați și de soarta celor de jos. Noile contingente sunt revendicative în stil plebeu, egalitariste, cerând „dreptate” pentru cei mulți, în numele forței principale a democrației, adică numărul. Ei au cerut, după marea victorie a României mari, să se treacă la „naționalizarea” statului, după criteriile lor mărginite, exact așa cum C.A. Rosetti ceruse după câștigarea independenței la 1877, cucerirea Plevnei interne, adică eliminarea bastionului reacționarilor. Și unii și alții au exprimat deziderate pe linie populistă, numai că situația istorică era mult schimbată. Statul român, rezultat din Marele Război nu era unul teresc, al unei clase mai mult sau mai puțin ostile schimbărilor și spiritului reformist, ci era dominat de o oligarhie politică și economică reprezentând avangarda societății românești, năzuința spre occidentalizare, spre urbanizare, spre dezvoltarea unei economii moderne în condițiile colaborării internaționale. Apelul populist devenea astfel unul pur demagogic, îndreptat împotriva unei elite care condusese țara, până atunci, numai la izbânda. Puteau fi tocmai acești „politicieni” acuzați de inactivism, de neglijare a unor interese proprii meschine, de goană după câștiguri și venituri pe seama „poporului”, de trădare a intereselor naționale, mai ales prin colaborarea cu capitalul străin - o operație mijlocită în oarecare măsură de evrei? Și se poate afirma că Ion Brătianu sau Take Ionescu au fost niște patrioți mai prejos de N. Iorga sau I. G. Duca, decât A. C. Cuza și Corneliu Zelea Codreanu? Sau că adevărații naționaliști erau „tinerii” vociferanți, ireducibili, dar nu cei care fondau instituții bancare, fabrici și planuri de dezvoltare și prefacere a forței de muncă, scoasă din inerția orientală?

Or, legionarii tocmai drept asta se dădeau, drept cei mai „puri” (pentru că neverificați) naționaliști, ei construindu-și discursul de captare al maselor pe acest gen de incriminări, cuprinzând în nucleul lor pe acela de trădare a intereselor naționale. Ei au contestat sau nesocotit tot ceea ce însemnase realizare în istoria ultimei sute de ani; ca toți naționaliștii de după război, au cerut întoarcerea la ruralitate, au preconizat închiderea, separația de Europa și de lume, au anatemitizat orașeniimea, civilizația modernă, industrială, în numele unui absolutism etic, amestecat cu principii religioase, ceea ce face din ei niște precursori ai fundamentalismului islamic, mai mult decât niște aderenți ai fasciștilor italieni, de care s-au apropiat încă în teorie la un moment dat. Discursul lor era inacceptabil sau ar fi trebuit să fie pentru orice intelectual; acesta este și motivul pentru care ei nici nu au avut pretenții în această privință, au căutat inteligența cu suspiciune și au mers pe linia recrutării de adepti pe cu totul alte căi, în alte medii.

PENTRU ÎNȚELEGEREA UNUI MOMENT ISTORIC

de ALEXANDRU GEORGE

Dar, cu toate acestea, legionarii, pe măsură ce câștigau aderențe, au trezit interesul câtorva „confrăți” din tabăra naționalistă; ei înșiși apărând inițial ca o dizidență cuzistă, juvenilă. Mulți intelectuali de „dreapta”, de la Nichifor Crainic la Mihail Manoilescu, le-au făcut curte, dar au fost ținuți la distanță, deoarece Căpitanul nu avea de gând să se subordoneze nimănui, indiferent că acesta a fost la un moment dat Carol al II-lea, care i-a încurajat inițial, sau N. Iorga, în care unii dintre ei și-au recunoscut măcar un îndepărtat părinte spiritual. Cât privește cazul lui Nae Ionescu, pe care diverși ignoranți l-au transformat recent în „mentor al mișcării”, el este cu totul deosebit și merită o analiză, deoarece lucrurile abia de curând s-au luminat pe deplin. Anume, după analiza foarte pertinentă pe care Dan Zamfirescu a făcut-o în anexă la publicarea cursului de **Metafizică, III**, rămas inedit până acum și pe care, în treacăt fie spus, editorul său l-a intitulat pompos **Tratat de metafizică** (Editura „Roza vânturilor”, 1999). Se dovedește astfel, ceea ce eu am susținut din capul locului, că lunecosul profesor de logică și metafizică ce s-a apropiat la un moment dat de Mișcarea legionară, a avut unele contacte cu Codreanu, dar asta s-a petrecut târziu, când legionarii aveau deja un trecut politic (ba rămâne de toată mirarea că un atât de mare amator de dictatură ca Nae nu a aruncat în răstimp o privire la această mișcare a „tinerilor”; a fost un ziarist politic, fără ca să-i ajute sau să le comenteze favorabil isprăvile, „Cuvântul”, gazeta sa la care colaborau susținut atâția evrei, nefiind nici măcar una antisemită de tip curent). El a fost deputat în Parlamentul ales după căderea liberalilor, „independent” pe o listă țărănistă, în timp ce legionarii și-au văzut de drumul lor în paralel, dar fără zigzagurile așa-zisului lor „mentor”. Abia după cearta fatală pentru el cu regele, Nae se apropie de legionari, dar faptul că a fost coleg cu câțiva dintre ei în diverse forme de detenție nu-l califică nici măcar ca aderent, ci doar ca un posibil foarte prețios aliat. Mărturiile în sens contrar aparțin unor legionari tineri: nimeni din vechea gardă nu pomeneste de el ca de un conducător, de nici un fel.

Dar Nae Ionescu, măcar prin ceea ce a făcut înainte de a muri, a dat Mișcării un oarecare panăș, și „alunecarea” unui Mircea Eliade este probabil unul dintre marile lui succese nefaste. (C. Noica a aderat încă mai târziu, ca și Emil Cioran, la spartul târgului.) Gândirea tuturor acestor intelectuali tineri, fără prestigiu, dar recunoscuți prin inteligență, nu a avut nici o consecință în ceea ce privește doctrina sau orientările de moment ale legionarilor, care, prin succesul electoral din 1937, dovediseră că sunt un partid politic de care trebuie să se țină seama. Din păcate, nu s-au putut desfășura și activa în timp, în condiții normale; scoși în afara legii, ei au redevenit o mișcare subversivă, primejdioasă pentru cei aflați la putere, chiar dacă aceștia erau tot de „dreapta” și

le împărtășeau destule principii, inclusiv violența, dar mai puțin orientarea politicii externe.

(De aceea, m-am și întrebat, dată fiind evoluția „mișcării” spre partid, ce s-ar fi întâmplat cu vechiul nucleu de aderenți, tineri din generația lui Codreanu, față cu valul noilor veniți, care a prenumărat generali în retragere de tipul lui Gh. Cantacuzino-Grănicerul, sau aristocrați mai tineri ca Mihail Sturdza și fiul său, ori Al. Cantacuzino, dacă nu era așa de repede eliminat; ar fi rămas toți aceștia niște subordonați fideli ai Căpitanului?)

Aceeași este și situația tinerilor „intelectuali”, cum sunt numiți acuma, și pe care mulți îi consideră a fi reprezentat majoritatea sau măcar lamura unei generații, fără să se țină seama că ei au fost totuși un grup restrâns de aderenți, în epocă aproape necunoscuți. Nu „tot tineretul” a optat pentru legionarism, nici măcar tot contingentul aflat în anii aceia tulburi în faza de ascensiune. Așa cum am mai spus, legionarii au obținut în momentul de maxim succes mai puțin de douăzeci la sută din voturi; să admitem că fraudă electorală i-a privat de încă vreo câteva, dar restul electoratului s-a orientat spre partidele tradiționale și mai cu seamă a rămas fidel alianței cu puterile care ne ajutaseră să realizăm idealul unității naționale. Și apoi se mai comite o gravă greșală: se ia drept câștig definitiv o victorie foarte parțială, obținută într-un moment dat, de contestare a unei politici oficiale; votul din 1937 a fost un vot „contra”, un vot anticarlist, mai mult decât o opțiune explicită pentru o politică, pe care, de altfel, legionarii nu o împărtășeau cu colegii lor de coaliție, țărăniștii și liberalii georgiști.

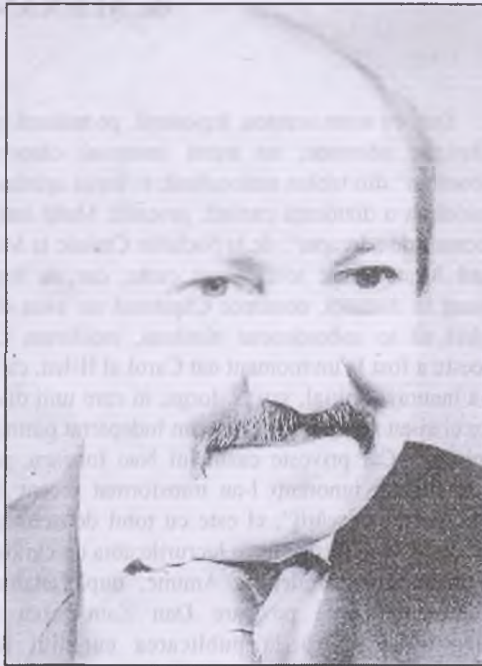
Și apoi, dacă România nu s-ar fi prăbușit în toamna lui 1940, tot pentru ei ar fi înclinat electoratul, și în ce grad? Iar mai târziu, după politica lor de răzbușări și conflictul din ianuarie cu Antonescu, pe care acesta l-a numit „rebeliune”. În mod normal, ei ar fi fost siliți, în orice variantă, să facă o alianță, adică să intre pe calea compromisului... Aflați la putere, ar fi început și în cazul lor, obișnuitul proces de uzură, ca să nu mai vorbesc de radicalismul lor stupid în toate, nesusținut nici de cadrele inexistente, nici aprobat de obișnuita rezervă a românului pentru orice fel de extremism. Cei mai incomodați ar fi fost „intelectualii”, oamenii deprinși să nu asculte de oricine, ci să gândească dar nu numai cei câțiva tineri „geniali”, care nici nu contau în economia mișcării, ci și cei mai maturi, de la Dragoș Protopopescu la P.P. Panaitescu. Despre haoticul Cioran nici nu mai e de presupus, decât un conflict probabil grabnic. Iar Nae Ionescu se întorsese deja la vechiul său carism, la soluția autoritarismului regal, așa că, murind la timp, nu poate fi numărat printre „aderenți” decât printr-o grosolană falsificare.

Fără a se ține seama de toate acestea, nu se poate gândi cinstit despre respectivul moment istoric și despre „situația” unora, atât de inexplicabilă.

MUZICIANUL

Nu, nu poți, este foarte clar că nu ești în mână, ai citit textul a treia oară și nu te regăsești, nu este textul tău, parcă ar fi scris de un altul, eventual de un amic nerăbdător care-ți cere părerea pe loc, iar tu, ca să eviți o criză din partea sa, îi spui pe un ton cât mai convingător: „Da, domnule, este bună! Cum ți-a venit ideea asta?” adică vrei să-i spui, dar renunți la a doua întrebare, pentru că individul s-ar putea să te creadă cu adevărat, să fie convins că te interesează și să se piardă apoi în explicații amănunțite până când vei fi pus în situația de a interveni rugându-l să scurteze expunerea, inventând nu motiv cât mai plauzibil, pentru a te putea elibera, fără să lași însă impresia că ai vrut să scapi de el.

Ațipești. Nu-ți dai seama când, nici în ce fel, mai ales că nimic nu lăsa să se înțeleagă, puțin timp înainte, că ți-ar fi somn, că ți s-ar îngreuna pleoapele, nici măcar n-ai căscat... Și visezi, și zâmbești în somn ca o persoană fără griji, căreia îi merg bine afacerile. Nici n-ai putea să nu zâmbești când visul este atât de laudativ la adresa ta. Ești în fața unei săli de spectacol plină până la refuz. Doamnelor din primele rânduri le distingi fețele și toaletele superbe și atenția extraordinară cu care te urmăresc, dar îl bănuiești la fel de mare și interesul celorlalți, deși nu distingi decât reflexul luminii în sticlele ochelarilor. În loja oficială se află chiar Majestatea Sa Regală împreună cu suita. Știrea participării Altețelor Sale se împrăștiase în capitala imperiului cu o zi în urmă și atunci, mii de oameni se înghesuieră la casele de bilete, călcându-se în picioare, omorându-se chiar, dar cum majoritatea билетelor se vânduseră cu multă vreme înainte, unii apelasă prin relațiilor lor până la nivel de ministru sau secretar de stat, făcându-i pe mulți oameni, atât de mult crescuse prețul unui bilet la bursa neagră. Pentru a se evita unele tulburări sociale, serviciile de securitate au recomandat montarea unor ecrane imense în aer liber, și nu numai în fața sălii, ci chiar și în marile intersecții ale Capitalei, precum și a unor stații imense de amplificare, astfel încât toată prostimea să se bucure de recitalul său, ceea ce s-a și realizat în cursul nopții. Poliția luase între timp măsuri speciale pentru a împiedica furturile din locuințe și violurile din boscheți pe toată durata spectacolului, iar primăria anunțase în timp util interzicerea circulației oricărui autovehicol cu două ore înainte de începerea recitalului, cu excepția, firește, a coloanei oficiale, tocmai pentru a se evita eventualele ambuteiaje rutiere, deși gurile rele spuneau că s-ar face astfel și o economie de benzină cu ocazia aceasta, pentru că a fost suficient să se creeze un precedent, că pe urmă vor găsi ei și alte pretexte ca să oprească, din când în când, circulația. Dar, cu această ocazie, s-a creat și o altă situație, mai puțin previzibilă, în sensul că doamnele, mai ales doamnele, ca să nu-și strice toaletele prin praful drumului venind pe jos, au sosit cu două ore înainte și, din plictiseală, au epuizat rapid toate rezervele de răcoritoare și băuturi alcoolice de la tonetele din incintă, încât patronii au avut, la un moment dat, intenția de a se fura unii pe alții. Despre situația din foaier, ca și despre starea de spirit în general, ți se aducea la cabina de machiaj

ioan neșu

vești din sfert în sfert de oră, astfel încât, puțin speriat, la un moment dat, chiar te-ai gândit să anulezi contractul. Numai dirijorul Zeta, cu marea lui experiență, a reușit să te liniștească spunând că el cunoaște bine publicul din zonă și contează foarte mult pe calitatea sa.

Iar acum, bine înfipt în picioare, ținându-le puțin depărtate unul de altul, deși simți că ți s-a lipit cămașa de spate, iar de pe obraji transpirația curge ca la streășină, ataci Rondo-ul din partea a treia, continuând apoi dialogul cu orchestra într-o încântătoare grație. Din când în când deschizi ochii și arunci o privire scurtă spre dirijor care, la rândul-i, îți caută privirile încurajându-te: „Continuă așa!”. Tu zâmbești gândindu-te că în starea de extaz în care te afli, te-ai putea lipsi de prezența sa, scutindu-l astfel de a face figurație. Domnul Zeta ar putea să meargă în culise ca să bea puțină apă și să se întoarcă liniștit după aceea, pentru aplauze.

Finalul este magnific, toată sala s-a ridicat ca la un semn, femei și bărbați, tineri și bătrâni, toți sunt în picioare. O pereche, un tânăr și o tânără, îmbrăcați în frumoase costume, îți aduc un imens coș cu trandafiri roșii din partea Regelui. Domnul dirijor Zeta te privește admirativ, deși cu puțină invidie. Pe ceilalți nu-i vezi. Și atunci te întorci, strângi mâna primului violonist, dirijorul îți cuprinde la rândul său mâna între ale sale, orchestra și sala se ovaționează reciproc, iar tu radiezi. După un sfert de oră de aplauze începi primul bis. Împreună cu orchestra ați pregătit trei, dar acum ești convins că vor fi necesare mai multe. Ești atât de fericit că nu te-ai mai opri până la ziua.

Și, dintr-o dată, te gândești la Marilena. Îți aduci aminte de ea și-ți faci mea culpa pentru că te-ai gândit atât de târziu, altfel poate ar fi fost și ea de față la triumful tău. Este adevărat că te-a mai ascultat de atâtea ori, dar astăzi era cu totul altceva. Simți evenimentul în atmosfera sălii. Însă

Marilena este plecată în străinătate, iar de la un timp telefoanele ei sunt din ce în ce mai rare. Nici nu mai ții minte când ți-ai trimis ultima scrisoare, dar tu rămâi în continuare un optimist și te gândești că poate are și ea probleme cu bursa aceea, poate că nu are nici suficienți bani ca să-i cheltuiască pentru tine cu telefoanele, deși nu excluzi nici varianta că Marilena ar fi putut găsi un altul. Și s-ar putea nici să nu se mai întoarcă!

Când ai cunoscut-o pe Marilena, tocmai o terminaseși cu Gina. Ea lucra într-o farmacie de u obișnuiai tu să-ți cumperi un unguent. La început, îl cumpărai din necesitate, apoi ca pretext pentru a intra cât mai des acolo, s-o vezi și, eventual, să poți schimba câteva cuvinte cu ea. Observaseși că și ei ți plăcea starea voastră de conspirativitate, clipa voastră de intimitate, în funcție, bineînțeles, de aglomerația din ziua aceea și de inspirația ta de a alege ora potrivită. La un moment dat, tocmai când te așteptai mai puțin, Gina ți-a spus: „Nu știu la ce vă folosește unguentul, dacă-l cumpărați pentru dumneavoastră sau pentru altcineva, dar eu am să vă iubesc mereu!” Ai făcut ochii mari, la vârsta ta și la înfățișarea ta, trăsături prin care nu ieșeau cu nimic în evidență, te gândeai că mai aveai puține șanse de a auzi o asemenea declarație din partea unei femei, cu atât mai mult cu cât o cunoșteai foarte puțin. Dar ea se uita la tine cu niște ochi mari, întotdeauna ți-au plăcut femeile cu ochii mari, mari și negri, și toată ființa ei părea atât de nevinovată, atât de inocentă, ca a unei min deși avea să-ți spună mai târziu că tocmai împlinise douăzeci și opt de ani și că fusese căsătorită o dată. Ai înclinat s-o crezi, doar nu se putea glumi pe o astfel de temă. Și ai vizitat-o. La început, mai mult din curiozitate, nu că ți-ai fi făcut niște gânduri anume. Poate nu înțeleseseși tu bine, poate că ea se referise la o cu totul altfel de dragoste, cum ar fi o dragoste frățească sau maternă, poate că fata avea nevoie de protecția cuiva, iar tu te împănaseși imediat ca un cocoș de import, crezând că ea insinuase o apropiere trupestă. Ți-a deschis ușa zâmbind stingher, plăcut impresionată, to că te-ai ținut de cuvânt, nu mai încăpea îndoială, se vedea bucuria pe fața ei, dar însoțită de puțină teamă, parcă pentru prima oară îi intra un bărbat străin în casă, și atunci tu ai luat-o în brațe, nici nu mai știi dacă ai apucat să-i spui: „Bună ziua!” poate voiai să limpezești de la început situația, să știi cum trebuie să te exprimi în continuare, între ce limite îți este permis să acționezi. Te-a res ferm, nici nu bănuiai că putea avea atâta forță, u ceva secret în ființa ei, răzbătut însă la suprafață sau insuficient de bine mascat și care nu putea scăpa ochiului tău de prozator, te lăsa să înțeleg că gestul tău, în sine, nu-i displăcuse. „Chiar așa din prima zi?” te-a dojenit ea îndemnându-te să te faci comod. Da, este o chestie, ți-ai zis tu, gândindu-te, pentru moment, că era posibil să fi stricat totul și numai rezerva ei de bunsimț a împiedicat-o să te dea afară imediat. Trebuia să păstrați conveniențele, chiar dacă dorința ar fi existat și din partea ei și n-ai mai insistat. Ați conversat, ați consumat alune și ați băut vin alb, sec. Totul pe fondul unor vechi romane, Gina dovedindu-se o mare iubitoare de romane. Tratația s-a repetat de fiecare dată, încât ajunseseră să te gândești, nu fără o mică doză de orgoliu care te tonifia: „Ia uite, domnule ce minune a picat pe capul meu!”, chiar dacă nu puteai uita o frază stranie căreia, inițial, nu i-ai dat importanța cuvenită, o frază pe care ea o rostise încă din prima seară, atunci când te pregăteai să pleci: „Vă rog să nu-mi lăsați bani!” sau ceva în genul acesta. Nici un moment nu te gândiseși o asemenea procedură, erai atât de departe de o astfel de practică, poate de aceea ai și crezut

într-o primă fază, că nu auziseși bine sau poate că din cauza vârstei, mai bine-zis a diferenței de vârstă dintre voi, ea se gândise că tu începuseși deja să te îndeletnicești cu plata unei atenții și a vrut să pună lucrurile la punct. Apoi, tot incidentul acesta, dacă se poate numi așa, s-a estompat, iar Gina se dovedea o dulceață de femeie, ea făcea dragoste cu tine și-ți vorbea cu „dumneavoastră“, te trata cu vin alb sec sau cu vodcă, ce-ți doreai tu, parcă erai un pașă, o posedai și Gina obosea prima. Alăbuciunea ei, poate puțin suspectă, gândești tu, dar tocmai acum, te excita extraordinar. Ba-ți turna din când în când șampanie până când se termina sticla și totul era atât de pașnic și o înțelegere atât de totală că tu și uitaseși de intervenția aceea a ei, ciudată într-un anume fel, convingerea că nu auziseși bine prinzând din ce în ce mai mult teren. Până când, într-o seară, urcând la ea și sunând, neanunțat, ai auzit ceva agitație în apartament, ca și cum ar fi avut musafiri și o voce groasă, bărbătească, spunând: „Nu!“ un „NU“ hotărât, de om al casei, de stăpân, care s-ar fi opus dorinței ei de a deschide, eventualei ei dorințe sau poate numai unei întrebări, iar inițiativa ta rămâne fără răspuns. Cobori în stradă efectiv afectat și dacă, întâmplător, te-ai fi întâlnit cu un cunoscut, n-ai fi știut cum să te justifici, pentru că tu nu știi să-ți ascunzi trăirile. Introduci o fișă într-un aparat public, formezi numărul știut și imediat auzi vocea ei, o voce slabă, palidă, poate se și certase cu individul: „Nu, da!“ „Ce mai faci, scumpete?“ Tăcere. Te și așteptai. Voiseși numai să-i spui că ai fost tu. Și, deodată, se făcu-se lumină în mintea ta. Situația te-a surprins într-un fel, dar nu prea mult, te așteptai la un asemenea final. Mergând spre casă, recunoșteai în sinea ta că fata nu era chiar vinovată. Ea nu-ți ceruse niciodată nimic, ea doar insinuase și, probabil, îți fixase un termen de grație. Ea nu avea de unde să știe că tu, atunci, n-ai priceput. n-ai auzit sau n-ai înțeles, ea și-a catalogat comportamentul ca al unui mitocan și a acționat ca atare.

Și, ca o compensație, după câteva sute de metri, ai descoperit-o pe Marilena. Vă știați de pe stradă. Privirile voastre se întâlniseră de mai multe ori și chiar se înregistraseră unele mici semnale pentru un eventual interes reciproc, dar nu te gândiseși niciodată că ai putea merge mai departe. Luai act și atât. De data aceasta era, însă, cu totul altceva, lumea se înghesuia dintr-un motiv care pentru moment îți scăpa, se agita, striga, țipa, trebuia să ai bombeurile tari și coatele ascuțite, sute de persoane, poate mii, se îndreptau spre ceva, spre ceva care însă nu se deslușea, nu se vedea, se intuia doar și nimeni nu putea să spună dacă o să mai apucați să ajungeți la Icoana făcătoare de minuni, la Icoana care plânge. Doar corul unor preoți se auzea undeva în față și se puteau observa fuioare de fum ridicându-se de la multele lumânări aprinse și mirosea a tămâie. Niciodată nu se mai pomenise atât de multă lume adunată spontan, lume pestriță, de toate culorile și de toate formațiile. Tu fusesseși luat de val, mai bine-zis te lăsașeși luat de val din curiozitate, ca orice om de rând și acum regretai. Un om, la condiția ta, nu se putea scuza astfel, că fusesse luat de val. Și dacă ai fi vrut, nu mai puteai da înapoi, nu mai depindea de tine, erai prizonier în acea mulțime. Ți-ai băgat hotărât mâinile în buzunare, gata de luptă, străduindu-te să rămâi drept, pe picioare, antrenat de gloata aceea amorfă. Și atunci ai simțit-o pe Marilena. Nu știați că o cheamă așa, aveai să afli mai târziu, știați numai că este ea. Se uita la tine, poate se bucura că nu mai este singură în aventura asta, că se putea sprijini pe cineva, iar când privirile voastre s-au găsit, buzele ei au tresărit, ca și când ar fi vrut să-ți spună ceva, să te

salute sau să-ți ceară părerea, dar s-a abținut, numai ochii ei au rămas în continuare puțin ațintiți asupra ta, albaștri ca două petice de cer. Cuvintele tale au fășnit singure, ce mai contau prejudecățile în asemenea înghesuială când, efectiv, vă striveați unul pe altul. Parcă te luase gura pe dinainte, parcă vorbise altcineva în locul tău: „Te interesează?“ „Nu știu.“ Ți-a răspuns firesc, parcă vă cunoșteai de când lumea, parcă erați veniți împreună și voiiați să schimbați între voi opinii. Nici o umbră de reproș în tonul ei pentru că fusesse interpellată în public de către un necunoscut, cu atât mai mult cu cât i se vorbea la singular. „Cum nu știi? Păi atunci de ce ai venit?“ te dăduseși tu superior, deși erai în aceeași situație, vrând sigur să câștigi un ascendent asupra ei. „Așa, eram pe stradă și când am văzut aglomerația asta... sau nu știi ce curioase sunt femeile?“ „Dar crezi în chestiile astea?“ „Părinții mei nu prea s-au omorât cu dusul la biserică și nici pe mine nu m-au obligat!“ „Din punctul acesta de vedere ne potrivim.“ Și ea s-a uitat atunci la tine, în sus, ca la un erou, cu ochii mari și albaștri, iar tu ai prins-o pe după umeri, într-un gest tandru, de protecție, ei părându-i-se un gest normal, dacă nu chiar necesar în condițiile date, și atunci iar a ridicat spre tine ochii ei mari și albaștri ca două petice de cer. „Hai să încercăm să ieșim!“ ți-a propus ea, luându-te de braț și înghesuindu-se în tine, cu intenție, ți-a plăcut ție să crezi, deși putea fi numai o aparență provocată de starea de fapt.

Ați reușit neașteptat de repede, lumea poate se gândea că i se făcuse ei rău și se dădea la o parte. Însă alții, dornici de a afla mai repede ce se întâmplă, vă întrebau: „Ați văzut-o, domnule?“ sau „Chiar plânge, domnule, sau o stropesc ăia cu apă?“, dar nu toți. „Ce, bă, nu puteați să ieșiți prin altă parte sau voi sunteți mai ai dracului decât noi? După ce că v-ați holbat acolo cât au vrut mușchii voștri, acum ne mai călcați și în picioare?“ țipau mai nervoși. Când ați scăpat de coșmar și ați văzut iar mașini pe stradă, oameni mergând calm, având cu totul alte probleme, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, neoelele aprinse și parcurile pline, ați răsuflat ușurați și v-ați privit unul pe altul victorios, parcă trecuseră-ți cu brio printr-o mare și dificilă încercare. Apoi, ea și-a retras mâna și a încercat să-ți așeze cât de cât ținuta.

„Ce program ai?“ o întrebi tu, înfierbântat fiind, pregătindu-te s-o inviți acasă, deși nu voiiai să riști, trebuia să păstrați conveniențele, cum ar fi spus Gina. „Aș mai fi intrat prin magazine, dar cred că ție nu-ți place. Astea nu sunt treburi pentru bărbați!“ ți-a răspuns ea. Deci asta era problema, nu că s-ar fi temut să fie văzută cu tine prin oraș, ai socotit tu mândru. „Atunci pot să te invit la o cafea?“ „Vrei tu să întârzi cu mine?“ te întreabă ea privindu-te provocator, dându-și ochii ei mari și albaștri peste cap, ca și cum ar fi vrut numai așa, să se joace cu tine. Adevărul este că Marilena constituia deja o surpriză neașteptat de plăcută. Încât îi răspunzi șantos: „Mă mai întrebi?“ „Și atunci de ce ai așteptat atâta vreme? Sau voiiai să ne cunoaștem când ieșeam la pensie?“ „Dacă nu găseam pe nimeni să ne facă prezentările? De multe ori erai atât de sobră că mi-era frică să nu mai rezezi. Deci tu așteptai ca eu să am inițiativa...“ „Doar nu mama!“ „Să traversăm prin parc!“ îi propui tu, gândindu-te că ai putea găsi ocazia s-o iei în brațe.

Felinarele, mai mult ascunse prin vegetația bogată, luminau anemic aleile, iar pe bănci mulți tineri, neașteptat de mulți tineri, unii mai gălăgioși, alții mai sentimentali. Ce căutam noi aici? te-ai întrebat tu la un moment dat, socotind că ar putea să vă surprindă cineva, era mai periculos decât dacă ați fi văzuți pe stradă. Ați ajuns la capătul

celălalt al parcului fără să găsiți o bancă liberă. „Îmi pare rău, ți-a spus ea uitându-se în ochii tăi și tu nu aveai nici un motiv ca să n-o crezi. Dar acum trebuie să mă întorc acasă. Nici nu știu când s-a făcut așa târziu!“ „O să te conduc!“ „Nu!“ s-a opus ea într-un mod hotărât.

Și ai rămas pe loc, admirându-i, așa cum se depărta, fundul minunat până când a dispărut după primul colț, gândindu-te, multă vreme după aceea, la suavele perspective pe care ți le promitea.

Însă gândul tău a mers mai departe, la suavele perspective care n-au întârziat să se și materializeze și mai ales la modul lor de materializare. Visul a fost atât de intens sau în subconștient dorința ta ținută în frâu de atâta timp a fost prea puternică încât te trezești simțind că ești murdar pe chilot și că trebuie să mergi la baie să te speli.

Te așezi din nou la masa de scris. Probabil că același triumf l-ar fi reperat și Muzicianul, cu atât mai mult el, mai ales că un Mecena local aflase despre pasiunea sau despre „bola“ sa, cum se exprimase bărbatul acela și-i cumpărase o vioară. Nu era un Stradivarius, dar ca performanță se situa pe aproape, oricum cu mult mai mult decât se așteptase el vreodată. Și tot Mecena acela local se ocupase și de organizarea concertului. El invitase și un pianist, pe marele rus Belanovici, iar ca dirijor îl adusesse pe celebrul Ravanini de la Scala din Milano. Tot orașul părea surprins de forfotă, ca înaintea unui eveniment național. „Dar chiar este un eveniment național!“ afirma un consilier de la primărie. „De ce, domnule, nu voia să cedeze un altul, doar nu este un festival.“ „Da, domnule, nu este un festival, dar a dirijat Ravanini la Festivalul „George Enescu“, măcar? Ca să dau numai un exemplu!“ „N-a dirijat el, dar n-au fost alții?“ „Va auzi lumea de noi, domnule!“

Muzicianul, doar el singur, deși ar fi fost cel mai îndreptățit, părea că este departe de această stare febrilă și parcă nu se schimbase deloc. Dar se chimbasese mult. Noaptea nu mai avea un somn normal, trecea dintr-un coșmar în altul. Și transpira abundent. Își schimba pijamalele, dar nu se mai culca după aceea. Nici nu exersa, ca să nu-și trezească vecinii și cât ar fi vrut s-o facă! Stătea numai în fața ferestrei ce dădea spre stradă și privea în întunericul de afară ca în spatele unei săli de concert. Cuta de deasupra nasului se mai adâncise și chiar se mai alungise, ajungând până la jumătatea frunții, iar din cauza nopților nedormite, paloarea lui se accentuase.

Ce rost are să te mai chinuiești? Îți spui tu hotărându-te și ridicându-te de pe scaun, îndreptându-ți spatele amorțit. Este mai bine să renunți. Și așa este târziu. S-ar putea ca aceste gânduri să-ți ajute totuși cândva, la altceva. Deocamdată este posibil să sune Marilena, doar și visele astea au și ele semnificația lor, numai că noi nu le luăm în considerare, probabil că din cauza ignoranței noastre, un adevăr pe care nu vrem să-l recunoaștem.

În ziua spectacolului, vremea s-a răcit brusc și ploaia s-a transformat în polei. Poate de aceea, vrând să urce în mașină, grăbit ca întotdeauna și încălțat cu pantofii săi cei noi, Muzicianul a alunecat și s-a lovit destul de urât la genunchi. Și poate nu s-ar fi întâmplat nimic, dar vioara i-a scăpat din mână și s-a dus tocmai în mijlocul străzii, ca o bilă de popice și tocmai atunci a trecut pe acolo un nenorocit cu un jeep mare cât un tanc și i-a zdrobit-o, făcând-o bucățele.

Cam asta ar fi, în mare, substanța povestirii pe care ai fi vrut s-o scrii, tragi tu concluzia, ca și când ai fi în fața cuiva cu care tocmai ai purtat o conversație. Apoi te îndrepti spre pick-up și pui discul cu Concertul pentru vioară de Beethoven.

UN MEDIC ȘI ROMANELE SALE

de FĂNUȘ BĂILEȘTEANU

La Editura „Leda” din Constanța au apărut, în ultimii patru ani, două romane: **Dedublarea** (1996, 192 de pagini) și **Adam și Eva** (1999, 256 de pagini). Primul este scris în perioada „dec. 1994 - feb. 1995”, al doilea în perioada „august-decembrie 1998”.

Despre autorul lor, Victor Loghin, nu se știe nimic altceva decât că ar fi medic (plauzibil, de vreme ce unul din sponsorii primei cărți este domnul Călin Dumitru, „patronul Policlinicii «Iriadi»”), și, atunci, în 1996, un... debutant. Pe coperta a patra a volumul **Dedublarea** apare fotografia unui bărbat, cu barbă și mustață, de circa 35-40 de ani, iar sub fotografie un memento: „Acest roman se dorește un avertisment. Cine nu înțelege istoria riscă să-i repete greșelile. Întâmplările, personajele și locurile sunt, în cea mai mare parte, reale. Din discreție, numele acelor personaje aflate în viață au fost modificate.

Referirile istorice sunt extrase din documente ale vremii. Sub care oamenii s-au așezat și se așază...”

Autorul“

Așadar, un medic scrie un roman istoric - nu de ficțiune (ca la Sadoveanu - cel care a creat o limbă pe care o înțelegea Ștefan cel Mare, cum observa, genial, G. Călinescu), ci... „realist”, pe bază de „documente” de arhivă.

Cealaltă carte, **Adam și Eva**, subintitulată **Fals jurnal de călătorie**, având pe copertă o reproducere după **Adam**-ul lui Albrecht Dürer, e, pe cât de frivolă în aparență (un „jocul de-a vacanța”), pe atât de ambițioasă - măcar prin aforismul care o deschide: „Totul e în Sine și Sinele e în Iluzie” Și cum să intri în Sine decât pe calea Dragostei.

Despre ce este vorba?

Doi medici, căsătoriți - ea, Silvia, de 45 de ani; el, Dragoș, „chirurg cu nume și ceva popularitate”, de 55 de ani - se hotărăsc să-și petreacă zilele de concediu într-o excursie (între Turcia și Grecia, aleseseră Turcia „din considerente meteorologice”). „Formau un cuplu aparent armonios și echilibrat”..., dar era „o pace aparentă, ce lăsa o impresie socială bună, un armistițiu bizar într-un război al celor două roze sau mai degrabă Războiul de treizeci de ani” (...) Ea practica un cinism ce părea singurul antidot al remușcărilor de orice fel. El tăcea mult, lăsând impresia că se află sub dominația sintagmei lui Kierkegaard, ce spunea că însinguratul să-și trăiască viața și să-și omoare moartea, această stare adâncindu-se pe măsură ce se scurgea timpul.” Între ei se

instalase, așadar, blazarea conjugală, dar conviețuiau liniștit, ca doi intelectuali, în virtutea „contractului social” pe care îl semnaseră.

În viața bărbatului intervine, ca un element reactiv, Cristina Neagu - o tânără de circa 20-22 de ani, cu niște ochi „neobișnuit de mari, de un albastru intens”, cu niște „buze groase, de un roșu intens, carnal, senzual” - a cărei mamă, doamna Neagu, deja se împrietenise, încă din timpul drumului spre Turcia, cu soția doctorului.

Evident, se naște o pasiune reciprocă, răvășitoare și secretă, un „joc de-a vacanța” mai violent și mai colorat decât în piesa lui Mihail Sebastian. Mai ales că e vorba de o iubire „în mișcare”, în deplasări zilnice și plimbări prin cele mai atrăgătoare, mai vechi și mai pitorești locuri ale Turciei. Jurnalul de călătorie se transformă pas cu pas într-un roman de dragoste românească pe pământ asiatic, pe cât de vechi și legendar, pe atât de găzduit, cu toate cele trei acte ale piesei: declanșarea pasiunii, apogeul și, firește, deziluzia: a fost doar o aventură de vacanță și Dragoș „rămâne un Adam fără Eva!”

Cealaltă carte este o „dedublare” (cum se și numește romanul) a unui simpatizant al legionarilor care va traversa cele peste cinci decenii de regim comunist, supraviețuind până după Revoluția din decembrie 1989, fără a fi descoperit, deși, ca motto, cartea poartă un citat din **Noul Testament (Evanghelia lui Marcu)**: „Nu este nimic ascuns care nu va fi descoperit și nimic tănuț care nu va ieși la lumină”. Acțiunea romanului debutează într-o seară de august 1946, când țaranul înstărit Ghiță Păun, zis Ceacărul, primește o scrisoare de la căpitanul Mircea M., căruia „îi fusese ordonanță din '40 până-n '42”. Căpitanul era fiul unui general care făcuse o „carieră militară strălucită, până la un moment dat aproape paralelă cu a Mareșalului”.

În saloanele prințului Mihail Sturdza, Mircea se întâlnește cu Vasile Groza, „profesor de istorie” și, prin „intermediul acestuia, ajunge la adunările semisecrete ale legionarilor, primi tot felul de broșuri pe care le citi mai mult din curiozitate”. Cu timpul, curiozitatea devine simpatie și aceasta conduce spre iubire, implicându-se „din ce în ce mai mult în Mișcare”. Îl simte tatăl său, generalul, și, pe o vreme de „moină mărunță și deasă”, îl invită la o „partidă de călărie” și are cu el o discuție bărbătească. Surprins, Mircea reacționează „violent față de moderația ce-i era caracteristică” dar

cuvintele tatălui „îl pătrunseseră ca acele ciulinilor și îl înțepau neplăcut peste tot”, prilejuindu-i și o reflecție mai profundă, grație căreia, mai ales după 15 aprilie 1938, când Carol al II-lea îl arestase pe Codreanu, devine mai prudent, mai rezervat, mai „distanțat elegant de Gardă”, rămâne în contact direct doar cu Groza, care, într-o seară de Moș Nicolae, îi spune „ca legionar bătrân: **noi nu vom dispărea niciodată!**” (s.n.). Aceasta este, de fapt, și tema cărții, ilustrată pas cu pas printr-un documentar istoric în care nu prind aripi și aură de ficțiune decât destinele dramatice (și tragice) ale lui Groza și Mircea, ale lui Ghiță Păun și, mai ales, al fiului său, Petru, singurul băiat între alte cinci surori mai mari, pe cât de iubit, pe atât de timpuriu și de dureros dispărut. Acest roman se parcurge, deopotrivă, atât ca roman beletristic, cât și ca mic tratat de istorie contemporană, informându-și copios cititorii. Iată doar un singur exemplu, aproape incredibil: Dimitrie Groza, fratele lui Vasile, care îi asasinase pe Madgearu și pe Iorga „ca gest de răzbunare pentru politica lor anterioară față de legionară” (fapt atestat), apoi se „remarcase” la Jilava, „fuge la Moscova, unde cere azil politic și unde «paradoxal», îl și primește”. După „azilul politic de peste un an la ruși”, Dimitrie Groza se întorsese în țară și, în Cișmigiu, după război, îl întâlnește pe Mircea, acum rezervist. Îi spune că Vasile, fratele său, a rămas în Italia și, conform unei știri de ziar, a murit într-un spital comunal, după o încăierare la bar.

Într-o noapte de ianuarie 1946, va fi „ridicat” generalul Virgil M., iar dimineța, presimțind primejdia, dispare și Mircea, îndreptându-se mai întâi spre conacul Dudulenilor, unde, alături de bunii lui prieteni Rașcu și Răzvan, petrece ceva timp și citește ziare mai vechi, din care află, de pildă, că Victor Vogen, fost „ambasador legionar la Roma, pe lângă Duce”, era acum, după război, „un fel de șef de secretariat în partidul comunistilor pe lângă această enigmatică și omnipotentă (Ana) Pauker”, conform ideii dintr-un „articul propagandistic” al lui Leonte Răutu, că, adică, legionarii nu erau decât niște revoluționari prost canalizați”.

„Bărbosul” de la casa Dudulenilor îl va înștiința pe Ghiță Păun, că fostul lui căpitan, Mircea M., se află prin jur, hotărât să-și răzbune tatăl, generalul, dus la închisoarea de la Aiud, „de unde nu se scăpa”. S-a asociat unor „camarazi” și au început lupta de rezistență în Dobrogea: „Pe dom' maior îl cheamă State Petre și-i tehnician cadastru acum” - precizează „bărbosul”. Dar, cum trupa lor se „cam micșorase”, iar dom' maior avea „fierbințeli” și un picior „umflat butuc” se apropie de casa lui Ghiță și-i cer sprijinul. Acesta nu ezită și începe să le trimită mâncare în pădure. Are loc chiar o emoționantă întâlnire între Mircea și Ghiță. Dar în curând cade în mâna jandarmilor Petru, fiul gospodarului, și, de-acum, totul se precipită...

... Nu mai continuu, din lipsă de spațiu... mai ales, pentru a nu răpi plăcerea lecturii... Cine va citi cartea cred că nu va regreta.

UN CHIOT DE TRISTĂ BUCURIE

(sau: Scrisoare închisă către Ministerul Culturii)

de MIRCEA CONSTANTINESCU

Visez o EDITURĂ care să cumpere drepturile de autor ale unuia sau altuia dintre noi. Eventual, și pe ale mele. Măcar pentru a ști cum stau treburile. Căci așa (că hâr, că mâr), cu mârâieli simandicoase și penibile, zău că nu mai merge...

Editurile, o bună parte dintre ele, dacă nu-și trag targa pe uscat, atunci își trag sufletul. Cum? Așteptând subvenții guvernamentale; așteptând ca bieții autori (a căror principală vină e că sunt încă în viață) să-și plătească, singuri și nesiliți de nimeni, dreptul de a fi publicați și NEPLĂTIȚI PENTRU MUNCA LOR. Dar, până când, domnilor, dumneavoastră cei asurziiți de mârâielile colectivelor de oameni ai muncii, printre care, cu slavă și condescendență, ne prenumerăm și noi, încă trăitori și încă scriitorii acestei biete țărișoare bogate (în fraude și metafore acoperitoare)?!...

Aflu, dimpreună cu milioane de români, că - cu chiu, cu vai, cu aoleo - s-au găsit niște miliarde pentru a se răsplăti eforturile, uneori ieșite din comun... - ale olimpicilor noștri. Foarte bine, îmi zic, vă ziceți. Chiar excelent, îmi zic... că... Măcar fiindcă Olimpiadele se desfășoară doar o dată la patru ani.

Însă nu aflu, neam! Să se fi gândit (că de realizat, ar fi fost prea frumos) ca vreun ministeriabil de la Cultură, de la Finanțe sau de la Liberalii atotpromițători să se fi scobit între urechi, sub bărbie sau sub cerebel ca să izbândească o sursă de finanțare a trei-patru mari edituri; cu nu mai mult decât exact aceleași miliarde buclucașe „descoperite“ pentru sport.

E rezonabil să gândești că pentru faima unei țări contribuie cu vârf și îndesat și sportivii ei. Dar la fel de rezonabil mi se pare să se gândească, acolo Sus, Cineva, care să ne palmuiască obrazul cu înțelegerea sa, și la nepricepuții-de-altceva, care sunt tocmai condeierii țării. Nu cred, ba sunt chiar convins, că pretenția suspusă-n pagină, cea cu miliardele grabnice și salvatoare, ar putea să exprime niscaiva emfaze de zălăuzi. Nicidecum - e doar o minimă pretenție decentă. Poate că trebuia utilizat pluralul: reprezintă, ele, doar o... Fără de care nu sucombă doar niște bieți producători de faimă livrescă (firește că pentru țară, înainte de toate) dar însăși una dintre coloanele vertebrale și poate cea mai la îndemână alfabetizaților care suntem, pe care-și sprijină scheletul gingaș însăși republica noastră mioritică. Dacă nu se înțelege acest lucru în timp util și dacă aceste rânduri vor fi tălmăcite doar în softul unui moft partizan

și narcisic, atunci, fraților-surori, exilați-vă în pornografia audiovizualului sau în Papua-Noua Guinee, unde, după cum ne-au transmis olimpicii noștri mirabili, sunt valabili și dolarii australieni.

Sigur că da - putem fi invitați, noi, cele câteva duzini de condeieri nărăvași și nărăviți, să ne vedem de treabă, adică să ne mulțumim cu un statut de staruri-de-apartament-decomandat. Mircea Eliade și Camil Petrescu, doi intelectuali interbelici, și-au strivit în dinți auricolul stâng avertizându-ne că-n România intelectualii **trebuie** să se milogască pentru a-și obține drepturile; și nici în acest caz n-au de ce să fie siguri că și le iau în custodie. Sau, vai, posesie... Fiind relativ tineri, ori relativ adulți, cei doi n-au anticipat, în rândurile lor sardonice-savuroase, cât de penibil le-ar fi căzut la așternut acele aserțiuni în cazul când etatea lor le-ar fi atârnat la cântar cu vreo două-trei decenii în plus. Ei bine, taman în această situație se găsește un segment gros și meritoriu al culturii române contemporane, îndeosebi cea minoritate ce se autodefinește prin scris, iar nu prin mass-media parapublicitară

... Prin urmare, caut o EDITURĂ care:

- să nu-mi (mai) pretindă să-mi găsec singur sponsori;

- să nu-mi pretindă să (mai) semnez la rubrica „drepturi de autor“ sub o sumă oarecare, echivalentul în realitate al unui număr oarecare de exemplare din lucrarea tipărită;

- să mă milostivească cu niscaiva EURO-LEI, cel puțin pentru efortul de a mă fi abținut de la aprobarea euthanasiei literare;

- să mă propună, prin traduceri plătite

(după câte știu, astea și sunt singurele activități literare remunerate azi, fie și simbolic) unora care, à leur avis, să decidă în ce măsură corespund standardelor de propulsare între granițele marilor blocuri lingvistice;

- să mă divulge, prin donații, bibliotecilor și comentatorilor de literatură din (măcar) întreaga noastră patrie mioritică;

- să cunoască, în sfârșit, secretul lui Polychinelle: întrucât scriitorul român contemporan nu este apărat, nici în Justiție, nici pe Piața Cărții, de către instituția Agentului Literar, el, scriitorul, alunecă, vrând-nevrând, în siajul victimizării **deși** este - să fim drepti! - singurul și întâiul care declanșează justificarea în nomenclatorul funcțiilor civice a tuturor celorlalți meseriași cuprinși în organigrama editurilor, tipografiilor, bibliotecilor, difuzării-de-carte, designerilor de coperte, traducătorilor, programatorilor, comentatorilor... (Și să nu mi se mai replice, așa cum deja miroase azi a nărav pentru timpanele naive, că **orice** editură se poate lesne lipsi de condeierii contemporani tot republicându-i pe condeierii decedați, unii dintre aceștia: chiar **decedați**, fiindcă nici măcar în Patagonia nu s-ar putea întreține vie flacăra olimpică doar apelându-se cu obstinație la... frecarea așchiilor lemnoase întru obținerea scânteii! Și nici prin (re)lansarea exclusiv a creațiilor de pe alte meridiane! Și, apropo, **de unde** se scot banii pentru plata drepturilor de **autor-străin**, dacă nu se găsec niciodată bani pentru autorii români?!)

E departe de mine gândul de a **reduce** o chestiune atât de delicată la o dispută de tezghea; atâta doar că vreau, și cred că și atâția alții vor, morcovi românești în loc de cei patagonezi. Problema constă în ceva ce n-au „accesat“ cei șase-șapte miniștri ai Culturii din ultimul deceniu, înflăcărați sau placizi, după vorbă și după port: anume, faptul indezirabil și profund neprizabil că nu s-a realizat și nu se prefigurează a se realiza ceva dătător de speranțe, dacă nu și de finanțe, în sfera protecției firești a producției naționale contemporane. Mirajul că Ministerul Culturii sprijină, în procent jenant (evident, nu din cauza Sa) unele proiecte culturale nu-i îndestulător pentru ceea ce urgent se cere a fi o politică a culturii. Evident, situată dincolo sau dincoace de politica listelor eligibile și a voturilor și a algoritmului și a...

P.S. Când dactilografiez aceste rânduri nu cunosc rezultatele finale și clasamentele Olimpiadei de la Sydney. Iar dacă românii, cumva, au fost jefuiți acolo de vreun centigram de aur pur, mărturisesc că mi se pare cu atât mai grav când ei sunt jefuiți, ACASĂ, de niscaiva euro-lei de aur pur. Abia asta ar trebui să-i pună pe gânduri - și pe treabă - pe aleșii noștri de ieri și de mâine.

marin mincu: DE CE NU S-A „UNIVERSALIZAT“ EMINESCU?

(urmare din pagina 1)

Asemenea demersuri epistemologice par extrem de clare pentru criticii de pretutindeni, dar la noi nimeni nu le ia îndeajuns în considerație. La această concluzie negativă conduce și articolul polemic al lui Livius Ciocârlie, din „România literară“ (nr. 16/2 mai 2000), intitulat **Eminescu, sau despre poet și despre mit**. Mimând stilul tranșant al lui Cioran din tinerețe, el construiește un șir de false silogisme care ar trebui să ne inducă sentimentul paralizant al **absenței istoriei și a valorilor omologate** la români, ceea ce reprezintă un punct de vedere extremist, de mirare sub semnătura unui eseist în general circumspect și nuanțat până la complexare. Am admirat mereu reflexivitatea angajată și autoresponsabilitatea intelectuală ale prietenului meu, Livius Ciocârlie, așa încât aserțiunile sale din acest articol bătaios și tendențios prin negativismul generalizat, m-au obligat să-mi exprim franc opinia, fără a vrea să polemizez inutil.

Enunțurile eseistului-prozator sunt vagi postulări cioraniene, niște butade incitante ce nu vor să mai fie argumentate. Se caută modalitatea cea mai percutantă, în direcția sugerată de faimosul nr. 265 al „Dilemei“ din 5 martie 1998, de dezamorsare a miturilor fondatoare ale istoriei și ale culturii noastre. Procedul e simplu și la îndemâna oricui: se ia în răspăr istoria cea mai intensă și se decretează cu nonșalanță ironică **nefondarea** acesteia. Astfel, noi „am creat mitul lui Ștefan cel Mare, învingătorul turcilor, apărătorul creștinătății, reazemul întregului Apus. De rândul acesta amplificăm, nu modificăm lucrurile (câtă bătaie de cap n-a dat autorilor de manuale îngenuncherea din cortul polonez tras de sfori!). Ștefan cel Sfânt a fost, e sigur, un mare luptător. **Sporadic i-a și învins pe turci**. La capătul domniei lui, **Moldova era supusă și stătea economic mai rău decât înainte de înscăunarea lui**. Iar **Apusul nu apucase să bage de seamă din ce încurcătură fusese scos**“ (s.ns.).

Deci, din moment ce „a îngenuncheat în fața regelui polonez“, doar „i-a bătut sporadic pe turci“ și nu-i așa? - „Moldova era supusă și stătea economic mai rău decât înainte de înscăunarea lui“, ce rost mai are ca acest principiu aducător de Renaștere să „mai dea bătaie de cap autorilor de manuale“. Mitul marelui Domnitor e pulverizat. Nici Iorga și nici Xenopol nu știau istorie mai multă decât Livius Ciocârlie, așa că e mai bine să-l ștergem pe Ștefan cel Mare din memoria tribului. Expertul în textualismul francez și în nihilismul lui Cioran se ambalează

și nu se lasă până nu-l aranjează și pe celălalt „aventuros“ pretendent în a fi introdus în lecțiile de istorie: „A urmat Mihai Viteazul. **Pentru că împrejurările existenței lui aventuroase l-au adus să stăpânească, o clipă, cele trei țări, am făcut din el, anacronic, un unionist. Și aici dăm peste o frustrare și un complex**“ (s. ns.). Nu comentez aici justetea opiniilor de „specialist în istorie medievală“ a domnului Ciocârlie, dar deși titlul articolului său se referă la Eminescu, „cioranistul“ nostru resuscitat nu se lasă până nu își dea cu părerea despre cele două **modele active** ale istoriei românilor, aliniindu-se vitejește sugestiilor ideologice ultime. Rezolvate atât de tranșant chestiunile complexe de istorie națională, este clar că - adoptând perspectiva falsificatoare - nici în literatură nu stăm mai bine. **Deci, de ce a devenit Eminescu un mit?** Din cauză că „lipseau alți poeți cu adevărat importanți“ și... „din cauza complexului nostru european“, își răspunde iluminat L. Ciocârlie. Nu este chiar sigur că „lipseau“ din moment ce pot fi oricând numiți măcar doi posibili „importanți pretendenți la mitizare“. Vasile Alecsandri și Alexandru Macedonski. Eu nu cred, apoi, fără argumente peremptorii, în **conștientizarea „complexului nostru european“** în perioada mitizării lui Eminescu. În realitate, autorul **Luceafărului** a devenit un **model catalizant** cu mult înainte ca noi să fim preocupați și obsedați de **complexul universalizării**. De fapt, n-am avut activat acest complex până de curând, fiindcă prin valori precum D. Cantemir, Antioh Cantemir, Tristan Tzara, Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Constantin Brâncuși, Emil Cioran, Victor Brauner, George Enescu, Ștefan Lupașcu etc. **am participat direct** la fondarea și îmbogățirea Europei culturale, literare și artistice. Simțindu-se europeni, scriitorii români n-au fost preocupați - cum ar fi fost firesc - de receptarea, omologarea și difuzarea operelor lor și această naivă neglijență s-a accentuat în timp și a dat naștere apoi unui mare **handicap** de omologare; mi-am pus problema de mai multe ori de ce Maiorescu nu a făcut nimic pentru introducerea clasicii într-un cadru mai larg de audiență, măcar pe cale diplomatică. De ce, apoi, generația interbelică nu a dat nici o atenție „universalizării“? Sunt convins că Lucian Blaga ar fi putut fi omologat și receptat mai repede decât alți conaționali, trăgându-i apoi și pe aceștia după sine, întrucât la valoarea și originalitatea operei sale se adăuga și faptul că, fiind prezent ca diplomat în capitalele culturii europene, îi era mai ușor să comunice cu elita artistică a acestora și s-o cointereneze în asimilarea valorilor românești.

Dar nici Lucian Blaga, nici Mihail Sadoveanu, nici Camil Petrescu și nici Liviu Rebreanu - în mod straniu - n-au vrut să se implice

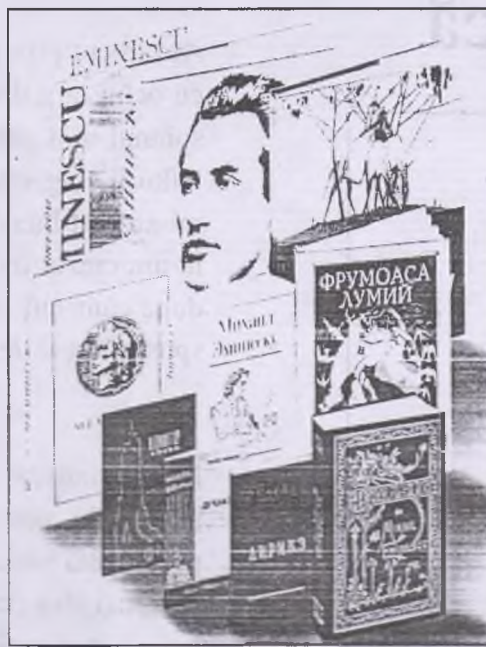
decisiv în propria lor **recunoaștere** în afara hotarelor limbii din motive insesizabile. Probabil, s-au considerat atât de importanți că „au așteptat“ liniștiți ca „Europa să învețe românește“ din proprie inițiativă pentru a-i omologa și traduce. Că lucrurile nu stăteau deloc astfel au dovedit-o reprezentanții grupării de la **Criterion** care, după ce au constatat nepăsarea Europei, au pornit în întâmpinarea acesteia, renunțând să scrie în limba maternă pentru a fi omologa. Este știut că (și din motive politice) Eugen Ionescu n-a mai vrut să se recunoască român, Emil Cioran a refuzat să mai scrie și să mai comunice în limba maternă, iar Mircea Eliade a trebuit să meargă la Chicago pentru a i se recunoaște importanța operei de istoric al religiilor și de hermeneut. Cum integrarea lor în cultura universală s-a realizat prin intermediul limbii franceze și cum, devenind ei - în mod paradoxal - **exponenții europeismului**, nu s-a mai pus problema **provenienței** lor culturale ca și cum s-ar fi născut direct, ca valori deja constituite, pe drumul de la București la Paris. Astfel, unii români au fost omologați ca autori universali, fără să se menționeze în vreun fel patrimoniul cultural pe care îl reprezentau. Totuși, deși Marinetti lansează, tot la Paris, manifestul futurismului, curentul futurist este omologat ca fiind italian, pe când în cazul românului Tristan Tzara, dadaismul acestuia a fost omologat drept francez, deși a fost proclamat la Zürich. Desigur, era mai ușor să fii omologat și publicat, dacă refuzai să-ți recunoști rădăcinile; în mod normal, Tristan Tzara ar fi trebuit să se declare urmașul lui Urmuz și emulul lui Ion Vinea, Eugen Ionescu al lui I.L. Caragiale și al aceluiși Urmuz, Mircea Eliade al lui Lucian Blaga și Dan Botta, Emil Cioran al „oralului“ Petre Țuțea etc. Este evident că recunoaștea **background-ului** literar din care provenea, aceștia ar fi impus traducerea și omologarea și a altor scriitori și filosofi din România și ar fi dus la crearea unei **receptări deschise** pentru literatura română. Faptul că aceste valori românești universalizate, **și-au ocolit modelele reale** și nu au contribuit în mod deliberat să le difuzeze, chiar în acel moment, a făcut să ne aflăm astăzi în **situația gravă a refuzului de a mai fi receptați**. Îmi aduc aminte că, prezentând **Avangardia letteraria romena** (Milano, Feltrinelli, 1980), în 1981, la Roma, profesorul De Nardis de la Universitatea „La Sapienza“ m-a întrebat mirat cum a putut să apară Tristan Tzara într-o **tradiție orală** ca aceea românească. Abia descoperindu-i pe Urmuz, Vinea, Geo Bogza, Ilarie Voronca, Gherasim Luca, Trost, Gellu Naum, profesorul italian a înțeles că **existau toate premisele necesare ca dadaismul să se nască în România**. Mai târziu, m-a uimit atitudinea individualistă a „universalizatorilor“ noștri; îmi amintesc că Cioran nu a fost deloc entuziasmat când i-am comunicat intenția mea de a-l face cunoscut pe C. Noica în Italia, în prima fază refuzându-mi enervat „prezentarea“ pe care i-o solicitasem. I se părea că Noica trebuia să se limiteze la România și că numai el, Cioran, avea dreptul să apară în colecția de masă a prestigioasei edituri Bompiani, unde îl propusesem.

Situația descrisă pentru trecut nu diferă de prezentul cel mai apropiat; nu de mult am citit un articol al lui I. Buduca, în care era certat poetul Cărtărescu fiindcă declarase, într-un

interviu publicat în Germania, că el ar fi **unicul autor demn de atenția Occidentului**, ca și cum în jurul lui toți ceilalți poeți ar fi nuli. Poate că și **acest egoism individualist caracteristic nouă, românilor, a funcționat ca o frână eficientă pentru ca literatura noastră să nu fie tradusă, omologată și receptată la timpul potrivit**. Am mai vorbit despre acest „handicap“ și mi s-a mai spus despre „complexul nostru european“, cum îl numește Livius Ciocârlie.

Reîntorcându-ne la Eminescu, este adevărat că „din frustrare, s-a născut sentimentul - înțemeiat, repet, pe valoare reală - că avem un poet **universal**“. Dacă „sentimentul universalizării“ se „întemeiază“ pe o „valoare reală“, atunci nu mai poate fi vorba de vreo frustrare. În sine, un poet de valoare este universal indiferent că i se recunoaște sau nu acest atribut imediat. Sunt de acord cu Ciocârlie când afirmă și el că „Eminescu este un poet de valoare universală, dar unul în mare măsură ignorat“. Este rostul nostru să facem ca această „ignorare“ să se micșoreze și eventual să dispară. De exemplu, de când **Lucaefărul** a apărut în Italia, în traducerea poetului Sauro Albisani, la prestigioasa editură de poezie „Vanni Scheiwiller“ (Milano, 1989), au început să vorbească despre el mari poeți italieni ca Mario Luzi și Piero Bigongiari, iar un critic de talia lui Cesare Segre i-a dedicat un studiu, analizând registrele narativității în romanul **Geniu pustiu** (publicat în traducerea Silviei Mattesini și a Monicăi Farnetti sub titlul **Genio desolato**, Editura Lubrina, Bergamo, 1989). Sperăm că după ce a apărut aproape toată proza lui Eminescu, sub titlul **La mia ombra e altri racconti**, în colecția de **literatură universală** atât de cunoscută a editorului Rizzoli (Milano, 2000), „universalizarea“ lui Eminescu va măcar în Italia - să sporească. În continuare, L. Ciocârlie mai afirmă falsificator: „O mână de specialiști pot fi interesați de Eminescu, dar criticii nu, fiindcă ei nu lucrează pe traduceri“. Dar cum pot să se refere atunci criticii la unii scriitori mari ce scriu în limbi complicate (japoneză, chineză, persană, suedeză etc.), altfel decât prin intermediul traducerilor? Pe ce pot să se bazeze „aceștia atunci când scriu studii de literatură comparată? Oare toți criticii cunosc germana ca să se „intereseze“ de Goethe? Este ușor de observat cât de puerile sunt silogismele lui L. Ciocârlie când pledează împotriva „universalizării“ lui Eminescu. Mai departe, el adaugă: „Cu atât mai puțin ar putea fi atras un cerc larg de cititori. **Deci Eminescu este o cauză pierdută în planul literaturii universale**“ (s.m.). Dacă a fost tradus în Italia pentru Biblioteca Universală Rizzoli se pare că totuși „a atras un cerc larg de cititori“ și că nu e chiar atât de „pierdut“ pe cât ar dori unii. Dacă șansa „italiană“ va fi repetată și în alte limbi/literaturi, „ignorarea“ se va diminua și...

Dar, orbit în mod inexorabil, prietenul nostru se auto-parodiază mai departe: „Fiind o cauză pierdută, este un mit exasperat“. Cum am putut vedea - constatând situația din Italia - „cauza universalizării“ lui Eminescu nu este cu totul „pierdută“, oricât de exasperat se străduiește criticul de la Timișoara să ajusteze mitul lui Eminescu. Ciocârlie mai postulează încă promițător: „Putem să presupunem că surescitarea pe care o provoacă Eminescu se va liniști când

vom avea, în fine, un număr rezonabil de mare de scriitori internațional recunoscuți“, ceea ce confirmă observațiile noastre anterioare despre „scriitorii internațional recunoscuți“ fără a se recunoaște concomitent că aceștia sunt **români** și în același timp nu infirmă **cota de universalizare românească** atinsă deja. Cu peste treizeci de ani în urmă, criticul Eugen Luca se înverșuna să susțină că n-are rost să vorbim despre Sadoveanu ca „scriitor național“ până când nu va fi recunoscut ca „scriitor universal“. Cam același lucru vrea să ne inducă și Livius Ciocârlie când ne îndeamnă să nu „sucescăm mitul“ lui Eminescu în țară până nu e „recunoscut internațional“... Lăsând la o parte anecdotica mărunță, în sfârșit iată că apare și obiectul real al polemicii: „Decât să tot vorbim de **mituri fondatoare**, mai bine ne-am vedea cum suntem în fiecare zi“. Adică apare **politicizarea** lecției de „mondializare“, exact ca pe vremuri la cursurile de „învățământ ideologic“. Abia acum domnul Ciocârlie se arată deranjat de întâmplarea că Mircea Eliade și Cioran „au devenit și ei **fondatori**“. Vasăzică pe dânsul îl supără faptul că miturile istoriei și ale culturii noastre **mai funcționează activ** și că unii filosofi, etichetați astăzi drept „antisemiți“, „au devenit și ei fondatori“!

Aici atingem miezul polemicii nu tocmai gratuite, cum ar fi putut părea pentru profani această speculare inteligentă a unor aserțiuni aleatorii derulate cu eleganță eclatantă, aparent în afara oricărei **finalități politice**. Pe Ciocârlie nu-l irită orice mit, căci - cum spune el însuși - „poate e ceva bun în mituri“, ci numai **miturile fondatoare**. Polemica sa întregă se îndreaptă împotriva unor astfel de mituri și polemistul se alarmează enorm că „nici pe Mircea Eliade și nici pe Cioran **nu e voie să-i zgârâi cu vreun spin**“ (s.m.). Iată, el, exegetul ultim al lui Cioran, declară indirect că vrea să-i „zgârâie“, tocmai acum când s-a declanșat în toată presa o polemică dură împotriva așa-zisului „antisemitism“ al acestora. „Zgârâietura“ lui Ciocârlie (îmi imaginez că zgârâietura unei ciocârlii trebuie să fie foarte rea!), însă, se îndreaptă tot împotriva lui Eminescu și aceasta se înscrie abil în perimetrul acelei **politicizări actuale nefaste** a culturii noastre, la fel de nocivă indiferent de direcția manipulatorie.

„Problema e alta“ - insistă el - și anume

aceea că „Eminescu e un mit amestecat“ întrucât „interferează poezia cu ideile“. Ca și pe alți internaționaliști autoprocamați ad-hoc, pe Ciocârlie îl sperie „naționalismul și xenofobia“ poetului. Îmi reamintesc că și Ion Negoițescu valoriza antieminescian acest „naționalism“ organic într-o scrisoare ce-mi adresa în Italia în urmă cu mai bine de zece ani (după ce fusese **reideologizat** la fel de eficient de același Samy Damian în locuința acestuia de la Heidelberg), când i-am cerut colaborarea pentru volumul de exegeză **Eminescu e il romanticismo europeo** (Bulzoni, Roma, 1990). Deși Livius Ciocârlie încearcă „să-i înțeleagă naționalismul și xenofobia“ (id est „antisemitismul“, scos din nou din panoplia ideologică a „globalizantilor“ noștri de ultimă oră), el nu știe „câți dintre străinii care se ocupă de noi sunt dispuși s-o facă“. Nu altfel decât Samy Damian pe când implementa „sovietizarea“!, el nu se poate abține să nu decreteze că „în asemenea condiții, dintr-unul amestecat, Eminescu devine mit impur“ și că „prin urmare, a-l discuta este necesar“. Și fiindcă „e necesar a-l discuta“ (în conformitate cu noua „etică“ a „globalizării“) nu mai este indicat „a-i preamări caietele“ și „a-l pune pe Eminescu, ca gânditor, în rând cu Hegel și cu Kant“. Desigur, a-l înțelege pe Eminescu nu înseamnă să te întorci la el chiar dacă se mai face concesia că „numai exegeții mai au ce descoperi la el“. Într-o risipă sclipitoare de enunțuri contradictorii, prin citarea autoritaristă a lui Patapievici, cititorul este făcut să girueteze între opțiuni antitetice, fără a putea să aleagă vreuna. Se amestecă deliberat planurile (ce legătură ar fi aici între Rabelais și Eminescu numai Ciocârlie știe!), intersectându-se acela propriu-zis exegetic cu receptarea comună pentru a se **discredita orizontul de așteptare întreținut activ în permanență de către Eminescu**. Ca auxiliii subtile, se sugerează mutațiile facile de gust pentru a se învedera faptul - dat ca sigur de către criticul Ciocârlie - că, în nu știu ce context, nici „Bacovia nu va mai fi un mare poet“ și nici „Caragiale nu va mai fi un mare scriitor“. Cu asemenea posibilă revizuire a valorilor se conchide diabolic că „nu e nici o vină în a nu-l (mai) gusta pe Eminescu“. Dar poate că se confundă „importanța“ cu „valoarea“ mai insinuează el; situându-se sub auspiciile incerte ale unor astfel de ambiguități axiologice, atacul ciocârlesc se încheie în isonuri de prohod „adulatoriu“. Oricum, îmi fac datoria să consemnez echidistant că nu trebuie să ne lăsăm păcăliți de seducțiile silogistice ale unui eseist excepțional a cărui „importanță“ ne împiedică să-i apreciem „valoarea“. A ne pronunța în favoarea lui Ciocârlie ar fi prea „juvenil“. A-i nega discursul otrăvit de praful trecător al politicizării e mult mai „salutar“. În acest pariu axiologic va tranșa numai timpul, însă este important să veghem și să nu ne lăsăm ademeniți de cântecul sirenelor, dănțuitoare pe o apă atât de mică precum este Bega.

daniela șontică

Călătorie

Urmează halta de lux
prin venele retezate,
trenul cu femei trase la sorți
înotând în spuma întrebărilor iubiților,
un accelerat prin venele mele tăiate
de o acută bună-cuviință,
o umilire necesară pentru ca,
dincolo de ușa cușetei,
norocul să-ți surădă ție,
celui plecat în căutarea lui...

Despărțire

Ce să fac
dacă ești orb și surd,
dacă ești piatră,
nu pot să cioplesc în tine nimic,
mă lasă puterile,
simt că mă părăsesc baierile cerului,
în plămânii văzduhului
s-au adunat minereuri imposibil de respirat,
cerul e sus și m-așteaptă,
dar cum să intru în viață fără tine?

Rugăciune

Când viața ar putea să fie doar această clipă
împotmolită în coasta ceasornicului
obosit în insomnie de lunatec crezându-se izbăvit
și încă n-au cântat cocoșii de șaptezeci de ori câte șapte,
mașina de distrus vise nu s-a inventat -
cerul ar vrea să mă prindă,
prea repede alerg -
în iad, în cer și pe pământ
mi-e dor de tine

Am trecut prin tunelul uitării,
cu ochii larg deschiși în întuneric,
somnia m-a purtat prin apele sale,
vulturii singurătății
mi-au fost buni tovarăși uneori,
m-am crezut în burta chitului
după cântecul zadarnic
spus la urechile surzilor

M-am vindecat acum:
peste ochi, peste timpane,
peste toată pielea,
dar, mai ales peste inimă,
am un strat suficient de indiferență
și pot să spun că nu aceasta este viața.

Mașina de jazz

Fluturile din ochii mei oboșiți
este jazzul compus de mine mulțră
sub cerul unei veri atât de irlandeze
încât numai tu lipseai ca să îmi dau seama
că el, fluturile,
nu este decât în privirea mea oboșită
care s-a transformat cu totul
într-o mașină de jazz

Mic dejun auster

Treci cu șenila peste nervii mei
înfloriți de dimineață
în grădina cu porțile larg deschise
cătrec șerpilor acestei dune de reci renunțări

ce plante carnivore
mi-au crescut din măduvă
și tot mai crezi în frumusețea mea!

Ora inexactă a întrebării

Dar pictorii vor învăța vreodată
că cea mai frumoasă culoare este lumina,
iar poezii că muzica lor este sfințenie?
Și până când muzicienii
uita-vor cuvintele printre statui
răsărind clorofile împotriva firii,
arătând cu disperare
un nord mai sudic decât catedralele uimirii?

La emisiunea de la TV5 nu s-a vorbit nimic despre ce reprezenta poliția secretă într-un stat dictatorial: teamă, suspiciune, teroare, arestări, crime. Nimic despre cei care au încercat să traverseze „Zidul Berlinului” și care erau împușcați pe loc. Fostul spion era senin, relaxat, sigur pe sine și cu un zâmbet superior. Aroganță! Cinism! M. Wolf era apărât ca „antifascist și umanist” de către ziaristul Alexandre Adler, fost comunist, acum vedetă la tv. De ce? Aceeași cauză, aceeași identitate de interese. Înainte chiar de a răspunde la întrebări, A. Adler intervenea și îl apăra pe protector. Ceilalți spioni abia mai puteau vorbi. Unul dintre ei a remarcat că dacă „lagărul sovietic” ar fi ieșit victorios din confruntarea lor, acum toți spionii din Vest s-ar fi aflat în închisoare, inclusiv cei prezenți.

După 1990, când Occidentul a reluat relații cu „Țările din Est”, nu au condiționat raporturile economice cu unele schimbări și chiar cu procese pentru cei care se făceau vinovați penal de crime și masacre. Nu s-a vorbit despre „droit d'ingérenace” în favoarea oamenilor umiliți și masacrați! Ideea bazată pe „dreptul natural” a fost evocată încă din 1827, când, prin Tratatul de la Londra, Franța, Anglia și Rusia protestau împotriva masacrării grecilor de către turci. Mulți intelectuali au luat o poziție favorabilă: Chateaubriand, Victor Hugo, Delacroix, iar Byron și-a pierdut viața la Missolonghi. Acum? Nici un cuvânt! Ca și cum comunismul ar fi fost un simplu incident istoric! De ce? Un lobby mondial nu a fost favorabil unor procese politice. Erich Honecher a fost eliberat după un proces „pe motive de sănătate”. Tratament care nu s-a aplicat în procesele Barbie sau Papon. În România, cei responsabili de crime și tortură se află în libertate. Oare se poate trăi cu conștiința liniștită printre asasini? Cred că da... Cei de ieri au fost considerați „antifasciști și umaniști”, iar pentru cei de azi... „pedepsele au fost prescrise”. Merită aceeași... Istoria se realizează cu sânge și cinism...

(Rânduri scrise cu ocazia transcrierii caietului, 27 decembrie 1999) Rudolf Hess a fost condamnat, la Nürenberg, la închisoare pe viață, fiind considerat parțial iresponsabil și ținându-se cont de starea lui mentală. A rămas în închisoarea Spandau din Berlin până la optzeci de ani când s-a spânzurat sau a fost spânzurat. Bătrânețea și boala nu au fost motive de eliberare. Barbie avea

bujor nedelcovici

MAMA DIN VIS

o vârstă înaintată în timpul procesului, a murit după puțin timp de cancer. Nu a fost eliberat „pentru motive de sănătate”. La fel s-a întâmplat cu Papon, care, bolnav și în vârstă de optzeci de ani, după proces a fost închis. În schimb, pentru Erich Honecker s-a găsit imediat soluția „motive de sănătate” și a fost eliberat din închisoare. Unde a plecat? În Chile unde avea o fiică Pinochet, care se afla într-un sanatoriu în Anglia, a fost imediat reținut în vederea unui proces. **Concluzia:** pentru cei vinovați de fascism sau nazism nu există cruțare și iertare. Pentru cei vinovați penal în perioada comunistă... înțelegere și clemență. Occidentul a fost dominat de doctrina comunistă și era firesc să fie îngăduitori cu foștii „tovarăși de drum”, chiar dacă după 1990, „drumul” se dovedise o fundătură criminală care se prelungea aproape un secol. Afurisită și blestemată... Istorie!

18 decembrie 1995

* Fratele meu, Vladimir (Adu) se simte rău cu sănătatea. Cancerul la plămâni s-a agravat. Carmen a fost licențiată. De câteva zile, mama îmi apare în vis. Cred că n-am înțeles-o niciodată. Îi caut fotografiile. Îmi este dor de ea dar și de imaginea ei. Nu am găsit decât câteva fotografii. Am regretat - încă o dată - că, la plecarea din țară, în 1987, am rupt aproape toate fotografiile de familie. Scriu mai departe **Provocatorul**, dar încep să detest literatura și în special scrisul. Prea multă sărăcie, mai ales acum, când Carmen nu mai are de lucru și ce câștig eu este prea puțin...

28 decembrie 1995

* În Rusia comuniștii au obținut multe locuri în Dumă.

Înainte credeam că oamenii nu pot trăi fără libertate. Trebuie să-mi schimb părerea. Oamenii îmbolnăviți și îndobitociți de ciurma comunistă - fără o tradiție democratică, sclavi de generații întregi - nu au nevoie de libertate, ci de asigurare liniștită a zilei de mâine, chiar dacă se numește comunism sau feudalism modern. Condiția esențială a anumitor oameni este **Caverna lui Platon** în care iluzia este considerată un mod de existență normal. Sunt persoane care nu vor - sau nu pot - să iasă din cavernă, chiar dacă cineva le deschide drumul. Libertatea este selectivă și depinde de nivelul de civilizație și cultură al unui popor.

31 decembrie 1995

* Sfârșitul anului 1995!

Un an fără strălucire, chiar cenușiu... N-am publicat nici o carte. Două mutări, două domiciliu, câteva luni pierdute, refuzul de la Acte Sud de a publica volumul de nuvele **Oratoriu pentru imprudență**, boala fratelui meu...

Cred că ultimele romane publicate au fost prea complicate, cu multe niveluri de analiză, chiar dacă în **Îmblânzitorul de lupi** am atins cota maximă: „existența în fisură”, cum mi-a scris un lector de la Lyon. Oare ar trebui să cobor ștacheta? Poate prea puțini cititori au nevoie de un roman atât de complex și cu simboluri și mistere. Cred că n-ar fi rău ca romanul - eseu sau metafizic să se termine cu volumele **Dimineața unui miracol** și **Îmblânzitorul de lupi**. Vreau ca **Provocatorul** să fie un roman ludic, erotic și scris cu umor și detașare.

migrația cuvintelor

POVEȘTEA VORBELOR.

DESPRE MECENA (I)

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Se vorbește de **mecena** sau **mecenat**, se recurge deseori la **mecenat**, se profită de **mecenat**, încât nici chiar puriștii noștri nu au combătut un atare galicism. De fapt, primul cuvânt care a intrat în limbă a fost **mecenat**, sub forma **mețenat**. Cel care l-a folosit pentru prima oară a fost Ion Budai Deleanu în **Țiganiada I, 6, Glosse**: „Poeticul nostru, lipsă având doară de patroni și mețenați, închină ostăneala sa hârtii!”. Forma, clasată de unele dicționare ca învechită și rară, se datorește probabil educației nemțești a

autorului. Sub forma actuală este întâlnit pentru prima dată în „Curierul Românesc” din 1829: „**Mecenatul** sau apărătorul literaturii”. Din aceste citate înțelegem că semnificația atribuită cuvântului era greșită, cum tot greșit este consemnată pentru prima dată într-o lucrare de lexicografie, în **Dicționarul Limbei Române**, vol. II, al lui A. T. Laurian și J. C. Massimu, din 1876, în care se scrie la sensul al doilea, metaforic: „protectoriuu allu artiloru și scientieloru”, dând și următorul citat: „pucine secle au produsu

mecenati”. Confuzia dintre **mecena** și **mecenat** se menține de-a lungul timpului și apare chiar și în **Dicționarul Academiei**. Litera M. din 1968, unde citim la cuvântul **mecenat**: „persoană care protejează artele și literatura” și se specifică că este totuna cu **mecena**. Abia în 1997 (!), **Dicționarul de neologisme** al lui Florin Marcu aduce clarificarea necesară: **mecena** este „protector al artelor și științelor” conform Mecena, iar **mecenat** „ocrotire acordată artelor și științelor în calitate de **mecena**”. În limba noastră **mecena** este atestat foarte târziu, în comparație cu primul cuvânt, abia în 1949, în „Contemporanul”, nr. 164,4/4: „căuta cu tot dinadinsul să-și câștige o faimă de **mecena**”. Cuvântul **mecena** este neîndoielnic un galicism; influența italiană și germană, care se exercita în limba noastră la data la care a pătruns cuvântul **mecenat**, face posibilă o etimologie multiplă în privința acestuia.

Arthur Porumboiu e un poet cum nu se poate mai la antipodul acelei categorii de condeieri ce devin rentierii, mai mult în accepție spirituală, scrierilor lor de tinerețe pe care le reeditează periodic, le rescriu, le traduc ori le hibridează în fel și chip în speranța că antologiile de autor ar putea fi automat mai valoroase decât oricare dintre plachetele precedente analizate separat; ci, fără a neglija soarta operelor de până acum, vine cu câte o carte nouă tocmai când detractorii cu propensiuni apocaliptice și țârcovnicești se așteaptă cel mai puțin și dovedește că fiecare vârstă își are propriul ei filon de poezie. Ultima sa carte, **Nume pe apă** (Editura „Ex Ponto”, Constanța, 2000), e deopotrivă una a vigoriei și a fragilității omenești, a revoltei și a împăcării cu condiția umană, a artelor poetice elaborate din perspectiva eternității ce i se așterne necărtitoare sub pași și a testamentelor celui ce-n anumite momente de îndoială și derută simte din plin efemeritatea și zădărnicia lumii în care l-a îmbarcat soarta. Motivul poetului pentru care viața a fost mereu o pradă de cucerit e neîncetat transpus metaforic în imaginar și cunoaște ipostaze dintre cele mai diverse: alergător de cursă lungă, rug ce vindecă sufletul de frigul existențial al solitudinii, trandafir desăvârșindu-și lucrarea divină a parfumului printre pietrele aspre ori în țărâna aridă, neînvinșă făclie, rug ce nu cunoaște odihna, domn al dimineții pure. Iată doar un exemplu de directete autoreferențială echivalând cu un plonjon total în ficțional: „Eu sunt Trandafirul ce străbate prin piatră/ și-adună-un fir de licoare - contur/ subțire precum sunetul de nai;/ și când vor veni solii viitorului pur,/ voi vedea lucrarea ce-am născut-o-n durere/ și cu multă răbdare,/ și prin ei voi renaște/ cum firele ierbii prin ploaia izbăvitoare“ (**Poetul**). Autorul nu se poate concepe pe sine în afara jertfei întru poezie și a exemplarității rodirii cu nimic mai prejos de a câmpului dăător de hrană. Creația e singura sa justificare existențială și suprema rațiune de a fi: „Bobul de grâu doarme șapte zile și șapte nopți; fecioare nubile îi spală fața/ și îi încălzesc sufletul, și-atât de pur/ se-arată dimineața când soarele/ îi dă binecuvântarea;/ asemeni Lui: neîntinat, puternic/ și-având un singur țel: împlinirea în spic,/ îmi doresc viața;/ și minutele sterpe/ să nu-mi întindă pătura moale -/ pentru ele nu mai am **timp fizic!** (**De pe harta vieții**). Sentimentul comuniunii cu natura, cu universul întreg, se acutizează, ceea ce duce la sfidarea și la umilirea morții exorcizate orfic prin poezie: „Aici e liniște. Pânza ninsorii/ ocrotește morții mei; pe-aproape/ se-aud în crengile prunilor/ alcooluri viitoare; și sape/ de miresme / se-aud în crengile prunilor/ alcovuri viitoare; și sape/ de miresme pregătesc lucrarea lor/ pentru sărbătoarea ce-o să vină./ numai moartea pleacă să-și serbeze/ nunta fără de lumină;/ însă Mirele-i dus la vânătoare,/ și ogarii lui nu-l trag în lut,/ și aud în sufletu-mi de soare./ amintirea care n-a durut“! (**Aici e liniște**). Până și

„NUME PE APĂ“

de ION ROȘIORU

ritualul funebru al înhumării e conceput ca imn luminător de ființă, moartea ocazionând de fapt reînțoarcerea la nemurirea primordială a Cuvântului dintru început: „Liniștea încremenită n-o chem./ Sunt unda nervoasă și vie/ ce-aduce sânge proaspăt în poem,/ și-n inimă imensă bucurie!/ Nu! Eu n-aud căderea. Bulgării de pământ/ nasc un cântec fertil și pur/ în care eu însumi cântând/ iluminez și sunt zbor și azur“ (**Liniștea**). Poetul se știe disputat de condiția sa contradictorie ce-i structurează eul, teluricul învingând celestul, întunericul temporar fiind necesar germinării luminii, tot așa cum vânturarea prin profan nu face altceva decât să consolideze procentul de sacralitate a ființei pe care cuvintele o apără de moarte: „privirile nu vor să intre în piatră,/ ci pururi plutind deasupra mărilor/ și-ngemănându-se cu stele;/ totuși aud rădăcinile telurice/ năvălindu-mi în sânge și cucerindu-mă -/ sunt al pământului!“ (**Al pământului**).

Propensiunile testamentare reactivează un cronotop drag poetului: cel al viei albastre în miresmele căreia nădăjduiește să guste din pacea eternă, fie și doar atât cât să se reînțoarcă în și prin regnul vegetal: Când va fi să cad și îmi veți lua măsura/ pentru a mă încredința pământului meu./ să-mi așezați trupul în via albastră/ și-acoperit cu ciorchini de mireasmă.// O, va fi atâta pace acolo!// Și singură mireasma îmi va țese contur/ numai de ea-nțeles, de ea văzut“ (**în via albastră**). Optimismul acesta funciar al reintegrării în Marele Regn vine din adâncimi ancestrale și se constituie ca o constantă a cărții, orchestrând poeme ca **Din viitor, Și când în zori, Altă vertebră** etc.

Ciclul al doilea al plachetei, **Unde o trestie gânditoare**, e un tratat liric de dragoste. Din pudibonderie și timiditate, poetul își protejează eul erotic și adoptă o perspectivă clasicizant-gnomică ori adresativ-definițională: „Dragoste - ură și bucurie -/ umblet straniu agitând febre;/ prin teritoriul sufletului absolută Stăpână/ cum culoarea tristeții în jerbe“ (**Cântec simplu**). Ca și poezia, dragostea e ardere de tot. Poetul „conversează“ mai mult cu iubirea decât cu iubita, așa cum face adesea majoritatea poezilor. Și tot ca și poezia, iubirea îi va supraviețui: „Pe-acest pământ - spațiu neospitalier,/ tu ai fost raza dulce-n seară/ și dacă sunt chemat să pier/ rămâi tu: oră clară-n vară/ ce luminează-un tânăr cer/ și nu are dreptul să moară“ (**Venusiană**). Când portretizează chipuri fulgurante de iubite virtuale (bruna, creola), poetul e preocupat mai mult de revelația clipei de atunci decât de lacrima romanțioasă că idila nu s-a

consumat, discreția relatării fiind mult mai pasibilă de însemnele virilității decât oricâtă confesiune languroasă sau plină de reproșuri la adresa ingrateri. Timpul estompează conflictele interioare pe care dragostea le intensifică fără încetare și închide ireversibil toate rănilor: „Să te chem? Vin ghețarii din Nord/ și tu ești un atom într-un fiord“ (**Viața fără tine**).

Ciclul final și al cărui nume este, totodată, al întregii cărți, ni-l arată pe poet ros de îndoieli: încrederea sa în nemurirea conferită de poezie și de iubire cunoaște momente de clătinare: „Sunt singur. E o noapte de beton/ ridicându-și pereții inexpugnabili/ și izolându-mă./ De ce aș țipa? De ce aș căuta înțelegere/ când nașterea mea s-a produs/ sub steaua sugrumătoare? E liniște? E dorința de-a mă întâlni/ cu liniștea desăvârșită? Poate doar resemnarea/ tristă ca o mamă/ ce-, îngroapă fiul“ (**Stare**). Poemele se apropie acum de tensiunea netrucată a unui sfâșietor document sufletesc. Cu iminenta iarnă pe umeri, bărbatul singur își scrutează pustiul în zonele pure ale umanului detașate de cele amăgitoare ale poetului care devine invulnerabil zidindu-se în poem sau în cuvânt. Potopirile de teamă și de solitudine alternează, din fericire, cu zvâcniri de încredere. Si de biruință împotriva extincției chiar și atunci, când abandonarea vine, ca și a Meșterului Manole, din partea lui Dumnezeu. Îndoiala, orgoliul și ruga sunt acum amestecate într-unul și același creuzet sufletesc al alchimistului ce speră neobosit să ridice numărul de carate al poeziei sale în care întrebările sunt bete de uimirile dintâi când competiți, contra cronometru cu Timpul nu fusese încă declanșată: „Vroiam să nasc floarea neatinsă de brume./ Moartea ar fi trecut pe lângă mine? Sunt, Doamne, doar un **nume pe apă**/ sau vară aprigă năvălind în tulpine?/ Demult, demult eu nu mai știu/ dacă- asupra-mi cânta mâna ta/ ori sunt un izvor străveziu/ ce-aleargă spre fluviul Ra./ Voi ajunge? Nu voi ajunge?/ În sufletu-mi totu-i incert/ și-aud cum mă strânge/ frica precum un șarpe-n deșert/ pasărea-i căzută pe pupile.// Doamne, mi-e teamă de mine./ și-ți cer: hrănește-mă cu zile/ în care lumina să-mi fie/ necesară ca apa-n câmpie“ (**Sunt, Doamne, doar un nume?**).

Cu acest ultim volum de poezie, Arthur Porumboiu își creează, prin insistență motivică, mitul propriului retur - utopie nu lipsită de conotații epifanice în sens iisusic - în regnul vegetal situat pururi sub semnul luminii și al miresmelor.

„FRANZELA ALBĂ A SURGHIUNULUI“

de MIHAI STOIAN

Evenimentul, fără doar și poate dureros, crispat, vitreg sieși, avea a se petrece în 1905. Înstrăinarea defel lesnicioasă sufletește urmează a se numi „mutarea” lui I.L. Caragiale la Berlin, în Germania împăratului Wilhelm al II-lea. Dar și aici, în capitala imperiului, I.L.C. trăiește întruna cu gândul acasă: „Una din amintirile puternice pe care le păstrez despre părintele meu e aceea când i-am adus întâiul jurnal nemțesc care amintea revolta țăranilor din 1907. În omul acela, care persiflase veșnic avânturile patriotice, o groaznică suferință a început să clocească. A stat zile întregi nemișcat, cu capul sprijinit în mâini. Când îi vorbeai, se trezea ca din vis și răspundea întrebărilor cu glas obosit. Pe urmă, deznădejdea era înăbușită de revoltă... Voia să plece, să vadă ce se întâmplă în țara lui, și deznădejdea iar îl paraliza. Într-o noapte, febril și iritat, a scris broșura 1907, din primăvară până-
toamnă... (Luca Ion Caragiale)

Academicianul Șerban Cioculescu în *Viața lui I.L. Caragiale-Caragialiana*, tipărită într-o nouă ediție de către Editura „Eminescu”, 1977 (din care am selectat și reprodus o parte însemnată a citatelor) clarifică minuțios și sintetic tumultul tragic care „îl doboară pe recele observator din depărtare, îl nimicește pentru o bucată de timp”. Pare a fi un altul, nicidecum un umorist, ci așa cum o spunea el însuși, insul care dispune, acolo unde se află, de „franzela albă a surghiunului”; iată-l lovit de-a dreptul în nucleul existenței sale, profunde, disimulate, pe care altădată o sfidaseră, suspectând-o a nu fi autentică, desigur practicanții ei profesioniști, cabotini: „patriotismul”.

Prea destui adversari literari sau politici au cutezat - fie pe când I.L.C. mai era în viață, fie după deces - să conteste sus și tare - mai asurzitori decât o cascadă decapitantă - patriotismul autentic al lui I.L. Caragiale. Atacul central, nimicitor, i se datorează lui Dimitrie A. Sturdza, într-o luare de cuvânt rostită la Academia Română, cu ocazia discutării în plen a propunerii ca volumul de *Teatru* aparținându-i inegalabilului dramaturg să fie distins cu premiul „I. Heliade-Rădulescu”. Orbit de invidie, subiectiv până-n măduva oaselor, Sturdza s-a metamorfozat în inflexibil acuzator, declarându-l pe eventualul premiat un autor de imoralități, complet lipsit de patriotism, gata să defăimeze, să satirizeze cu consecvență tot ceea ce este românesc. Prostia se remarcă de la sine, se știe nu de azi, de ieri: „Orice (subl. ns.) operă satirică este expusă învinuirii de lipsă de patriotism și acest proces s-a deschis și aiurea împotriva mai multor scriitori și artiști. Din perspectivă satirică este firesc ca artistul să selecteze laturile negative ale aspectelor vieții sociale și să omită pe cele pozitive. Nu e însă mai puțin adevărat că, prin rigoarea, înfățișarea sistematică a deficiențelor de ordin moral ale unei societăți are un efect pozitiv (subl. ns.), implinind nu numai o operă de ecarisaj, dar și de redresare etică” (Șerban Cioculescu). Rezultatul votului - la Academie - răsună ca o palmă zgomotoasă, trasă absolut pe nedrept: „împotriva” -

douăzeci de academicieni; „pentru” - trei academicieni. Mai târziu, în 1902, ceva asemănător are loc, sub aceeași cupolă, mai exact în comisia de premiere, volumul *Momente* fiind propus pentru Marele Premiu „Năsturel Herescu”. Votarea: „împotriva” - cinci; „pentru” - doi. Raportorul este B.P. Hasdeu, care „se ocupă mai mult de Caragiale, imputându-i tendințele antinaționaliste, căci scoate din societatea română numai tipuri imorale, pe când unii străini se dovedesc a fi „răuvoitori pentru români” („Mite Kremnitz - cumnata lui Titu Maiorescu - n.n. - și Brociner pot să scrie ce vor despre societatea noastră, câtă vreme unui român ca I.L. Caragiale nu-i este permis acest lucru”).

Vârful de lance al atacului dezlănțuit contra lui I.L.C. este același Dimitrie A. Sturdza, fost de mai multe ori ministru, care-i reproșează - inchiuzitorial - lui Caragiale „lipsa unui fundament moral”. Pateticul academician apelează la conștiința dramaturgului, cerându-i ultimativ „să nu înfățișeze numai (subl. ns.) elementele rele din societate... Dl Caragiale să învețe a respecta națiunea sa, iar nu să-și bată joc de ea. Academia trebuie să încurajeze tot ceea ce poate să înalțe pe poporul nostru, iar nu ce-l prezintă într-un mod nereal și neadevărat și ceea ce poate contribui la corupțiunea lui”. D.A.S. anunță, sus și tare, că va vota „contra”, „atât ca român, cât și ca membru al Academiei”, dovedindu-se, evident fără să aibă cum, un vrednic precursor al cerințelor „realismului socialist” de mai târziu. Bineînțeles că nu mai înșirăm lungile și chinuitoarele tribulații provocate de falsele acuzații de... plagiat, I.L. Caragiale consfințindu-se - și prin instanțe judecătorești -, drept un autor dramatic de excepție, întrutotul original; calomniatorul-Caion (Constantin Al. Ionescu) - „un dezechilibrat și un ambițios”, manipulat din umbră de către autorul diversionii, Alexandru Macedonski, pretinde, în rubrica mondenă a ziarului „Forța morală”, că - în 24 ianuarie 1902 - la Ateneu, adversarii lui Caragiale ar fi fost aclamați de asistență, în sală strigându-se: „Jos cosmopolitismul, jos Maiorescu etc.” - semn că s-a deschis lupta contra „străinismului”... Dar și Macedonski însuși îndrăznește a ține o prelegere, în același loc, atacându-l pe Caragiale, însă reacția celor prezenți e promptă, huiduielile curmă avântul conferențiarului tendențios, împiedicându-l a-și isprăvi onorabil cuvântarea calomnioasă.

Pompiliu Eliade (de altminteri, viitor director al Teatrului Național) comentează excelent dramaturgia lui I.L.C., spre pildă într-o primă cronică: „El (Caragiale - n.n.) a vrut să ne arate nenumăratele forme pe care le poate lua «prostia românească»... «Moftul român», «prostia română», iată oarecum mica (!) sa specialitate. Când vorbești cu el, îți dovedește un nesfârșit talent și cu putere de convingere că suntem o «rasă proastă» și că nu trebuie să ne așteptăm niciodată la ceva bun din partea noastră. Să nu se supere nimeni și să aibă în vedere că ai dreptul, când ești om de spirit și de talent ca și Caragiale, să ai orice părere despre oameni și lucruri. Nu-i

mai puțin adevărat că e oricând trist să vezi susținându-se în teatru astfel de teze. Piesele lui Caragiale ne fac să râdem o clipă și ne umplu de amărăciune la ieșirea din teatru. Suntem oare «o rasă proastă»?...”

Sub titlul direct *Ce se iubea la Caragiale?*, N. Iorga - cunoscându-l îndeaproape pe I.L.C. - scrie în anul morții acestuia, 1912 -, ca un fel de replică sarcastică la adresa celui dispărut pe alte meleaguri: „Trăia de ani de zile într-un exil de bunăvoie, pe care țara nu-l merita (să se înțeleagă, în subtext, că nici țara nu-l merita pe Caragiale? - n.n.)... Geniul lui era unul din punctele nediscutate ale crezului național. Și tot disprețul pe care-l arunca el admiratorilor și iubitorilor săi n-ajungea ca să știrbească aureola. I se recunoștea - lucru rar pe lume - dreptul de a zice și a face oricui orice, de a jigni sentimentul public în orice formă, de a sta împotriva vremii sale și când greșea ea, și când el era greșitul. Mărimea și caracterul de siguranță eternitate a talentului său literar nu explică îndeajuns această atitudine... genial actor, acest spirit plin de intenții ironice... capabil de elementare atacuri crude, de entuziasmuri oarbe, de neînduplecată negație provocatoare... ca glumă corosivă...”. Peste decenii, Șerban Cioculescu va adăuga schiței de portret, definind e-ar fi vorba de o fire „de o nebănuită complexitate... paradoxal ca toți marii causeuri...”. Secolul luminilor și veacul următor al libertății individuale mișună de figuri excepționale ca aceea a lui Caragiale, care nu s-a sfiit să-și judece cu asprime țara, fără ca însă de pe urma acestei licențe să se poată trage concluzia înstrăinării lor de patriile respective. Nici un francez nu se gândește a-l exclude pe Voltaire din comunitatea franceză, după cum nici un german nu-l elimină pe Schopenhauer din societatea germană, deși acesta din urmă și-a împănă opera scrisă cu butade sfichiuitoare... Tot așa, Swift nu este contestat în geniul său specific englezesc pentru că a flagelat cu cea mai mare cruzime pe toți contemporanii săi și instituțiile fundamentale ale Angliei”.

Cât despre Caragiale, în viziunea lui Eugen Lovinescu, s-ar cuveni a fi adăugate o seamă de cuvinte contradictorii: „... (El) reprezintă numai «un puternic spirit de observație îndreptat asupra propriului său mediu de origine și de formație»... I.L. Caragiale nu are rădăcini în humusul etnic al poporului român”. Oare? Iată-l pe Constantin Banu (laudele lui privesc literatura patriotică de circumstanță, practică de Alecsandri) pomenind nume definitiv înscrise în patrimoniul cultural național; și, totuși, Eminescu este învinovățit de... pesimism, iar Caragiale de absența oricărei „ideal afară de cel estetic”, ceea ce ne reamintește de virulența rechizitoriului de odinioară, datorat lui D.A. Sturdza. Dar dramaturgul nu se predă, ci flutură drapelul clarviziunii slujindu-se de aforisme: „Dacă și între oameni cumiști s-ar putea stabili înțelegere așa de lesne ca între nerozi, mulțimea aceasta ar avea o soartă mai bună”; „Prostul se cunoaște după câte le știe mai bine decât după câte nu le știe”. Iar autorul remarcabilului tom *Viața lui I.L. Caragiale-Caragialiana* conchide printre altele: „Iarăși îl recunoaștem pe Caragiale în obsesia neroziei și-a nerozilor, în sentimentul de panică față de coaliția lor firească, față de diviziunea celor cu minte” (nu cumiști!)...

AU DE PARTEA LOR TINEREȚEA!

de MARIA LAIU

Revin asupra Festivalului de la Bistrița, RALTFEST, după ce, în urmă cu puțină vreme, am fost martoră la desfășurarea unora dintre evenimentele sale. Simt nevoia să fac acest lucru ținând cont de faptul că, din câte festivaluri românești de teatru cunosc eu (și sigur că nu le știu chiar pe toate), mi se pare a fi - după cel Național de Teatru și cel din Piatra Neamț -, unul dintre cele mai bine și temeinic realizat. Nu că la Bistrița ar fi funcționat totul impecabil, nici că spectacolele ar fi fost toate de cea mai înaltă ținută, dar cel puțin s-a văzut clipă de clipă, strădania organizatorilor de a te fi făcut să te simți cât mai bine. S-au ivit mici probleme la cazare? În câteva clipe, directorul artistic al festivalului, Alina Moldovan, a ajuns la tine, ți-a explicat, s-a rezolvat. S-au produs mici/mari desincronizări în programarea spectacolelor? Urma să înceapă o reprezentație cu întârziere? A apărut îndată cineva care să-și ceară scuze, să-ți spună cu exactitate ce s-a întâmplat. Amabilitatea cu care ai fost întâmpinat, rapiditatea cu care primeai o informație au făcut să nu-ți pierzi nicicum buna dispoziție. La asta a contribuit, desigur, ca și-n anul trecut, farmecul nespuse al orașului, la început de toamnă. Faptul că sălile de spectacol au fost luate cu asalt. Mai ales de către tineri. Și de copii. Entuziasmul lor a fost molipsitor. Comportamentul lor civilizată, în timpul reprezentațiilor, a fost impresionant. E bine că există acolo o asemenea manifestare. Am mai spus-o. Mai ales că, de partea sa, are tinerețea. La toate nivelurile. Organizatori tineri, artiști tineri, spectatori tineri. Invitații? N-au avut decât să se comporte și ei tinerește: Altfel, n-ai fi avut nici măcar cum să

iei parte la toate *întâmplările* artistice. Care, în cea mai mare parte, nu trebuie pierdute. Așa că, vrând-nevrând, alergî de colo până colo, te înghesuși să apuci un loc și aștepti cu nerăbdare să înceapă spectacolul. Iar dacă acesta se întâmplă să îți și placă, pleci satisfăcut spre următorul. Nici nu simți cum trece timpul.

Din câte producții scenice am văzut, n-aș spune că toate m-au impresionat în modul cel mai plăcut. Dar au fost câteva. De pildă, **Nuntă însângerată**, după Federico Garcia Lorca (Ansamblul de Dansuri „Haromszék” și Teatrul „Támási Áron” din Sfântu Gheorghe), în regia lui Bocardi Laszlo. De-un rafinament nebănuit al imaginii și expresiei corporale. Jucat și dansat cu o pasiune tulburătoare. Am aflat mai pe urmă că majoritatea interpreților sunt diletanți. Frumoasă lecție de actorie! În altă zi, am văzut **Istoria țiganilor**, după Kalo Mitrash de Miroslav Klima (Smolian Rodopi Drama Theatre și New Forms Theatre din Sofia, Bulgaria), în regia lui Petar Todorov. Începuse bine. Tensionat. Amestec de realitate și legendă, o viață de nomazi a țiganilor bulgari... Obiceiuri. Muzică. Dansuri gitane. Un sâmbure de umor. Din păcate, conflictul s-a diluat mult, partea a doua a reprezentației devenind de-a dreptul oboșitoare. Am mai putut admira, altădată, tehnica impecabilă a unor actori ruși (în **Figaro și ceilalți**, după Beaumarchais, regia: Igor Lissov, Klassnii Teatr din Moscova, Rusia). Din păcate, reprezentația nu a depășit nivelul unui excelent exercițiu studentesc.

Au fost și încercări neizbutite. O **Poveste de iarnă**, după Shakespeare, în regia lui Dragoș Galgoțiu (Producție ALTFEST, Fundația Culturală

Contemporania din București, Centrul Internațional de Artă Contemporană din București) - dezlănătă, lipsită de unitate, chinuită. Un experiment făcut de dragul experimentului. **Legenda Regelui Ladislaus** de Marta Tomori, regia Zsolt Szász (Hattyu-Dal Szinhaz din Budapesta, Ungaria) - atât de șters, încât nici nu mi-l mai amintesc.

În fine, eu cam atât am văzut, cam asta am avut de spus. Au mai fost, e drept, și câteva *întâlniri de dimineață* la Muzeul Județean de Etnografie. Am asistat la un colochiu despre "Teatru și literatură" moderat de Saviana Stănescu. Discuții, discuții. Mai aprinse, mai interesante, mai banale. Dar am mai fost prezentă și la ceva pe care nu știu cum să-l denumesc. Ar fi trebuit să aibă în vedere teatrul-imagini (moderator: Sebastian-Vlad Poj). Era ceva atât de "neșteptat", atât de "nonconformist", încât cu greu v-aș putea povesti despre ce a fost vorba cu adevărat. Tot ceea ce am reținut a fost faptul că, în același timp, Sebastian-Vlad Popa, îmbrăcat într-un costum alb, de indian, citea ceva în terminabil și cu un glas monoton, iar pe un ecran TV se derulau imagini. Multe imagini. Șocante exotice, fascinante. Se putea și așa. Din când în când cronicarul poate că simte nevoia să devină și el histrion. În definitiv, ALTFEST înseamnă și *altceva*.

cinema

ERA ȘURUBULUI INTELIGENT

de ILINCA GRĂDINARU

Fantezia anilor 2000 nu depinde de imperativul mașinilor. Ea este în măsură să-și valorifice trecutul oferindu-i o nouă expresivitate prin prisma tehnologiei de ultimă oră. Iată, așadar, **Fantezia 2000**, adică, sub firma lui Walt Disney apariția la fileu a întregii avangarde de personaje animate născute, de astă dată, de sub bagheta unificatoare a unui dirijor.

Inițiativa celebrei case de producție americane a vizat realizarea unui film în maniera „work in progress”, unde muzica trebuia să inspire linia și povestea desenată. Expresivitatea în titlu, intenția de a sintetiza un întreg secol al aventurilor animate, în care hazul destinat copilăriei s-a îmbinat cu seriozitatea faptului cultural, se reflectă mai întâi în muzică. Micile povești izbucnesc atât din acordurile sofisticate închipuite de Stravinsky în **Pasărea de foc**, cât și din ritmurile mondene, de jazz ale lui Gerschwin în **Rapsody in Blue**. Alăturarea surprinzătoare de partituri clasice și avangardiste e continuată, în animație, de succesiunea și, uneori, de îmbinarea tehnicilor de la începuturi (acetofanul) cu cele de ultimă oră mediate de calculator (animația 2 și 3D).

De o amploare aproape epopeică se dovedesc a fi și subiectele alese, narațiuni cu parfum biblic (Arca lui Noe), momente de viață cotidiană sau abstracții de lumină și culoare - toate subliniind ambiția unui demers ce încearcă să cuprindă creativitatea spiritului uman sub unghiul modernității și în cheia unei arte unice: desenul animat. Dar noblețea scopului vizat nu autentifică rezultatul. Nici chiar alăturarea pe afiș a celor mai sonore nume din domeniul animației și desenului nu au reușit să depășească handicapurile unei industrii în impas.

După zeci de ani de comenzi aplicate la normă, este greu să execuți la aceeași comandă și un experiment. Deși s-a dorit acordarea totalei libertăți artistului, rezultatul a dovedit că aceleași rețete continuă să funcționeze inerțial pentru uceniciei Casei „Disney”. Inventivitatea atât de prețioasă pentru o artă în care orice se poate întâmpla, fără scrupulul veridicității, a fost redusă la interesul pentru realismul filmic al poveștilor cu narațiune și cel virtual (vezi jocurile pentru calculator) în momentele de lirism. În vederea continuării pe o cale fără riscuri s-a renunțat la unirea episoadelor, fiind preferate niște

interludii plecticoase în care diverși actori de faimă ai Hollywoodului (Steve Martin, Angela Lansbury etc.) fac glume prăfuite și recită adevărate cuvântă de introducere privând publicul măcar de surpriză poveștii, stilului de desen sau muzicii care va urma. Astfel filmul se apropie mai mult de un document ce trece în revistă niște potențiale realizări artistice și rupe definitiv cu condiția experimentului care, în genere, nu se anunță, nu are nevoie de comentariu și trebuie măcar să intrige.

Dincolo de orice, nici chiar ideea filmului nu fost rodul imaginației anilor 2000. Inițiativa și primul episod îi aparțin în fapt lui Walt Disney, care creat în acest scop povestea ucenicului vrăjitor și celebrul său Mickey Mouse în rolul principal. Momentul, deși atât de simplu în comparație cu amploarea posibilităților tehnice etalate în tot restul filmului, este unicul care stârnește râsete și duioșenie unui public de toate vârstele, singurul în care a monia muzicii și a mișcării create prin desen aduce feeria unui balet al lucrurilor și oamenilor contopiți sub bagheta copilăriei.

Casa de producție Walt Disney a instaurat, numele patronului lor spiritual, un imperiu al desenului animat care pare să funcționeze după toate regulile industriei. Rigid și rețetar, după ultima modalitate hollywoodiană, el își lansează acum o firmă ce poate fi mai mult un stigmat peste acest sfârșit de secol decât pană de inspirație. **Fantezia 2000** produce șuruburi artistice la cerere de parcă un mecanic lucrează în bine în ritmuri de Bach...

CONCURSUL „AUREL DUMITRAȘCU“

Concursul Național de Poezie „Aurel Dumitrașcu“, organizat de Inspectoratul pentru Cultură al Județului Neamț și Ministerul Culturii, își propune să debuteze în anul un tânăr poet de valoare.

Manuscrisele - volum bine constituit (60-80 de pagini) -, vor fi expediate, în două

exemplare dactilografiate, până la data de 5 noiembrie 2000, pe adresa: Inspectoratul pentru Cultură al Județului Neamț, bd. Traian nr. 17, bl. A4, Piatra Neamț, cod 5600, județul Neamț; manuscrisele vor fi însoțite de o fișă personală a concurentului: nume, prenume, data nașterii, studii, activitate literară etc.

Vârsta maximă de participare: 35 de ani.
Juriul, format din personalități ale vieții literare actuale, se va întruni la Piatra Neamț în ziua de 8 noiembrie 2000. Pe data de 10 noiembrie, va fi anunțat manuscrisul câștigător.

Până la sfârșitul anului în curs, manuscrisul câștigător va fi tipărit pe cheltuiala Inspectoratului pentru Cultură Neamț.

Manuscrisele nepremiate vor fi returnate concurenților, la cerere.

Alte informații la telefonul 033/213945.

Biblioteca noastră

- 1) **Poeme cu scară interioară** (Aurel Stoian), versuri, Editura Deliana.
- 2) **Calul troian** (Viorel Horj), proză, Editura Anotimp.
- 3) **Hâtrii tazlăului** (Constantin Ardeleanu), proză, Editura Amurg sentimental.
- 4) **Braconier cu dinamită** (Gavrilă Neamț), versuri, Editura Napoca Star.
- 5) **Adam fără Eva** (Victor Loghin), fals jurnal, Editura Leda.
- 6) **Dedublarea** (Victor Loghin), fals jurnal, Editura Leda.
- 7) **Magnet** (Magdalena Constantinescu, Eugen Evu), versuri, proză, Editura Timuk.
- 8) **Contre-jour** (Ioana-Dana Nicolae) versuri, Editura Bibliotheca.
- 9) **Jurnal de la Filipeni** (Viorel Pătrașcu), jurnal, Editura Paralela 45.
- 10) **Uși zidite în alt destin** (Clara Mărgineanu), versuri, Editura Popa's Art 2000..
- 11) **Hermeneutiques** (Cristian Bratu), eseuri, Editura Junimea.
- 12) **Siluate** (Andrei Strihan), eseuri, Editura Publicațiilor pentru Străinătate..
- 13) **Negru puțin gri și alb** (George Bragadireanu), versuri, Editura Brili
- 14) **Poeme uitate, boeme regăsite** (Ștefan Jurcă), versuri, Editura Cybela.
- 15) **Tristele distracției** (Viorica Farcaș Munteanu), proză, Editura Eminescu.
- 16) **Meseria de călău și melancolica regină** (Iolanda Malamen), proză, Editura Crater.
- 17) **Luna ca o iscoadă** (Vasile Smărăndescu), versuri, Editura Orion.
- 18) **Eternității tale, vremelnica mea clipă...** (Dumitru Dumitrică), versuri, Editura Bolintin.

FĂRĂ COMENTARII

„Însă dl. Alex. Ștefănescu are un pic de dreptate atunci când susține că *Observator cultural* a devenit o publicație oarecum ternă și previzibilă. Ideea numerelor tematice, tip «case vechi din București» sau mese rotunde pe nu știu ce temă, unde vorbesc aceiași oameni, mi se pare nefericită pentru o publicație care vrea să țină ritmul cu actualitatea. Ca să păstrezi în bibliotecă numerele tematice, trebuie consistența de volum a *Secolului XX* sau a *Familiei*. Nu oricând se pot da «lovituri» de genul contestării lui Eminescu în *Dilema*. Așteptam ca revista prietenilor noștri să profite de studenții Universității și să (se) deschidă spre viitor, nu să facă previziuni despre trecut, vorba unei emisiuni proteviste. Dar *Observatorul* pare a nu ieși de sub tutela *Dilemei*! Paginarea, începând de la copertă și terminând cu ilustrația, prezența câtorva nume în ambele reviste, aerul comun de snobism europeist dau senzația unei clone ceva mai susținute financiar. Când l-am găsit și pe francezul «de stânga» Claude Karnouh, aproape că mi-a venit să înapoiez la chioșc săptămânalul! Chiar așa, d-le Lefter? Să nu mai scrie colegii noștri decât la ocazii triste, precum comemorarea lui Mircea Nedelciu?

* Numărul 27 din *Observator cultural* este dedicat, în mare parte, jocurilor pe computer. Am scris mai sus despre numerele tematice. Acesta de față exemplifică strălucit eșecul abordărilor «tematice». Iată un citat: «Lipsa de spațiu ne împiedică să facem mai mult decât o simplă enumerare, și aceea incompletă.../ Poate altădată...» (*Scurtă istorie evenimentială* - Florentin Stoica, pag. 5). Păi dacă nu e spațiu, la ce bun numărul tematic? Doar să bifeze un subiect? Cititorul nu află tot ce-ar vrea, nici nu are la îndemână un articol complet. Și-atunci?

Însă ridicolul numărului îl dă următorul paragraf, din articolul semnat de C.M. - *Revista preseii jucăușe*. Iată-l: «Ca și Level, XtremPC este o revistă publicată în condiții grafice excelente, însă cu o corectură mai îngrijită a textelor și cu o redactare mai

atentă.» Te duci la revista lăudată, deschizi nr. 7(13)/2000 la pag. 41 și citești: «File compare permite după cum și denumirea o spune, compararea a două fișiere și crearea unui alt fișier ce conține evident diferența dintre cele două analizate inițial.» Așadar și prin urmare, grecii fac comerț pe mare. Prin urmare, și-așa deci, este vorba despre greci! Sau, la aceeași pag.: «Un lucru (pe) care l-am remarcat la această versiune de Wave Lab, (este) lipsa suportului video.» (Cele două paranteze le-am pus eu acolo unde jucăușii nu le-au pus.) La pag. 52: «Animation: Master folosește un motor de randare hibrid care permite folosirea unor tipuri diferite de renderer...» La pag. 54 sunt 7 (șapte) ilustrații realizate de doi artiști. Dar numai șase sunt atribuite autorilor, în explicația din josul paginii. A șaptea a cui o fi?

Am cules doar câteva exemple. Nici vorbă de «corectură îngrijită» și «redactare atentă»! Evident, băieții care se joacă în *XtremPC* nu au pretenția că fac literatură: se joacă, ei o spun. Și nu vor fi să fie luați drept ceea ce nu sunt, pur și simplu cultivă un mod ingenios de recreere. Dar să vii tu, publicație culturală, cu ifose universitare justificate, și să emiți judecăți precum aceea menționată, este descalificant! Amănuntul ridică semne de întrebare nu doar asupra «informațiilor» prezentate cu obiectivitate, ci și asupra cronicilor și recenziilor. Dacă nu-i vorba de obiectivitate?

* Deși cu peste patruzeci de ani mai tânăr, dl. Dan Gulea confundă și el Pacienții cu Sapienții, scriind în *Observator cultural* (nr. 20), total anapoda, despre volumul «Partea și întregul» de Tudor Cristea. Între multele stupidități se află una care ne face să bănuim că recenzentul a citit altă carte: cum că T.C. l-a minimaliza pe N. Manolescu, scriind despre o singură lucrare a sa: «Contradicția lui Maiorescu». Or, capitolul dedicat importantului critic se referă în principal la «Teme - VI» și la «Istoria critică a literaturii române», cartea despre Maiorescu nefiind nici măcar amintită.»

(*Litere*, revista lunară de cultură, An I, nr. 6/2000)

esteban padrós de palacios

În peisajul literaturii spaniole contemporane, Esteban Padrós de Palacios (născut la Barcelona, în 1925) aduce o notă inedită și plină de interes. Dedicându-se cu precădere prozei scurte, acest scriitor de profesie medic, pătrunde în mecanismele psihice ale personajelor sale cu magistrală rigurozitate și măiestrie, solicitând și colaborarea cititorului prin deznodământul surprinzător și adesea ambiguu al povestirilor sale.

Este autorul volumelor de povestiri *Aljaba (Tolba de săgeți)*, 1961; *La lumbre y las tinieblas (Lumina și tenebrele)*, 1966; *Velatorio para vivos (Priveghi pentru cei vii)*, 1977; *Los que regresan (Cei care se întorc)*, 1991; *El gran usurpador (Marele uzurpator)*, 1997 și recentul volum *El pozo de los deseos (Fântâna dorințelor)*, 1999. A câștigat patru premii literare naționale. Colaborează ca eseist și critic la diverse publicații.

Din povestirile lui Esteban Padrós de Palacios, ingenios construite, ce par adevărate investigații psihologice transpuse literar într-o manieră captivantă, de factură uneori polițistă, alteori science fiction, se desprinde constant o adâncă înțelegere față de zbuciumul existențial al omului modern, cu problemele sale cele mai acute - singurătatea, inadaptația, conștiința eșecului, alienarea - o căldură însoțită de ironie blândă și o eleganță a exprimării ce fac să se adeverească pe deplin caracterizarea schițată de poetul și criticul Enrique Badosa: „Vibrația foarte personală a scriiturii lui Esteban Padrós de Palacios îl situează în prima linie a celor care, în Spania zilelor noastre, scriu nu numai cu artă, dar și cu inteligența omului cult și cunoscător al vieții în variatele ei aspecte”.

EXORCISM

„Și chiar teroarea aceea făcea să se nască obsesia, nu se mai gândea la nimic altceva, nu mai știa ce făcea.”

M. Van Der Meersch,
Trupuri și suflete

Bun! Grozav! Avea să ajungă la timp, ca întotdeauna. Dimineața strălucea senină, șoseaua nu era circulată. Mai avea doar trei kilometri până să treacă pe sub podul Abramonte, pe care venea rapidul de León. Acceleră ușor. Mașina se strecura pe sub pod cu câteva minute înainte ca trenul să treacă pe deasupra. Oftă ușurat, teafăr, izbăvit. Și de data asta a câștigat partida. Era însă doar un joc?

Două zile de ploaie neîncetată. Niște nori groși, uniformi, cu apă nesfârșită, se îngrămădeau peste ținutul acela, amenințând cu îndărătnicie nesuferită viața de la țară și de la oraș, captivi între granițele nemișcatei perdele cenușii care n-avea să se mai ridice.

Arturo își pregătea valiza și servieta cu metodă ajunsă manie. O făcea cu atâta meticulozitate că s-ar fi spus că metoda nu mai era în folosul lui, ci că el, întocmai unui sclav, se afla la dispoziția metodei.

Trebuia să plece, ca în fiecare lună, la Segovia. Ploaia n-avea să-l oprească. Nimic nu putea să-i tulbure normele stricte. Știa să conducă. Avea să fie prudent. Nu trebuia să meargă în viteză.

Ieși din parcare în stradă. Își dădu îndată seama că desimea ploii întrecea capacitatea ștergătoarelor de pe parbriz. Intermitent, o perdea mișcătoare de apă făcea ca imaginea să fie imprecisă. Neajuns la care se aștepta. Luase mașina cu un ceas și jumătate mai devreme ca de obicei. Cunoștea drumul. Porțiunile bune, gropile mici și două din curbele cele mai primejdioase. Totul era prevăzut. Așezat comod în BMW-ul său, era pătruns de incitanta senzație că învinge parodia aceea de potop universal. Bolidu-i ascultător, aproape respectuos, nu putea să-l dezamăgească. Și se simți sigur și invulnerabil, ermetic protejat în lăuntru matricei motorizate. Avea încredere în scutierul acela fidel de 220 cai-putere și opt cilindri. Cauciucuri noi. Motor revizuit. Rezervor plin. Toate scrupulele sale imperative, menite să țină sub control hazardul, se concentră asupra automobilului, ca de atâtea ori în viață. Mașina era un intrus provocator, plin de trufie. Apa, compactă și dezlănțuită, îi ridica în față un zid ostil, dar nu impenetrabil.

Motorul nu scotea torsul acela de pisică

mulțumită ce apărea la 140 de kilometri pe oră. Acum era reținut, cu gâfâieli scurte. Apa umplea liniile adâncite ale cauciucurilor, prefăcând șoseaua într-o pistă alunecoasă. Mașina își mișcase ușor partea din spate doar o dată. Însă Arturo nu făcea greșeli. Își stăpânea automobilul. Prudent și sigur pe el, nu se simțea în pericol.

Aproape la jumătatea drumului, ceva neașteptat îl făcu să tresară. De parcă ar fi uitat un lucru important, ca o sonerie stridentă în miez de noapte, ca un avertisment necruțător. Tocmai auzise fluieratul unui tren. Un tren în viteză, ce fugea câțiva kilometri paralel cu șoseaua. Trenul! Dumnezeuule, trenul! Se uită la ceas. Era în întârziere. O oră și jumătate de avans nu era de ajuns. A greșit fiind prea optimist. Și acum... „Să uităm de tren - își impuse. Nu spune tâmpenii. Nu te mai gândi la tren. Ce contează trenul?” Însă piciorul îi tremura pe accelerator. Și, văzând că ploaia se mai potolea, apăsă tot mai tare. Dacă o ținea tot așa, poate ar izbuti să ajur la timp, să exorcizeze primejdia. Dar primejdie? Nu știa. Nu putea s-o exprime și nici să și-o imagineze. Era, într-adevăr, primejdia. Răul, hazardul, o catastrofă lăuntrică în care îi era implicată întreaga minte. Ceva fără nume. De neînchipuit..

Ceasul. Kilometrajul. Avea cincisprezece minute. Nu se mai putea gândi, opri. Trebuia să câștige partida. Să ajungă la timp. Să exorcizeze, să conjure destinul. Echilibrul lui mental, pacea, salvarea lui, toate erau în joc. Și apăsă mai tare pe accelerator. Mașina își mișca spatele. Arturo ținea cu mâini sigure volanul, ocolind cu dibăcie porțiunile alunecoase. Numai cinci minute.

Se vedeau luminile trenului care înainta impetuos, cu precizie de ceasornic, spre podul Abramonte. Calculă viteza și distanța. Putea să treacă înaintea rapidului. Apăsă la maximum pe accelerator. Inerția îl făcu să și lipească spatele de scaun. Mașina și trenul aveau să se întretaie, dar voința lui Arturo era mai presus de puterea acelei locomotive bezmetice pe șine.

Trebuia să treacă. Ca întotdeauna. Trebuia să și zdrobească dușmanul anonim care sălășluia în lăuntru lui însuși. Să și recâștige pacea, siguranța, rutina ocrotitoare, rațiunea, viața.. Trebuia să nu și piardă controlul pentru a putea trăi.

Și trecu podul. Îl trecu doar cu câteva clipe înainte de tren. Trase frâna ușurel. Totul intrase în ordine, în normă. Dumnezeuule, era iar stăpân peste hazard! Biruise destinul destructiv, câștigase, învingând în același timp o parte din propria-i ființă. Și încordarea cumplită slăbi. Se relaxă.

... automobilul a ieșit de pe șosea cam trei kilometri după podul Abramonte. Cel de volan a murit, probabil, chiar în momentul impactului. Cu siguranță, ploaia a făcut ca..“

ÎN NOAPTE

„Să mori, să dormi, sau poate să visezi.“

Shakespeare

Ciudat e că mă aflu în inima cartierului San Genaro. Dus pe gânduri, preocupat de-ale mele, n-aș putea spune cum de am ajuns aici, și nici în ce scop. Cartier decăzut, străzi înguste, ca un labirint, cu casele dărăpănate și diforme, cu zidurile coșcovite și căzute.

E miezul nopții. Ploaia și noroiul stropesc pavajul ca o reptilă, fără sfârșit.

Sunt obosit. Mi-e frig și mi-e sete. Las mașina unde pot și mă îndrept spre barul care, la vreo sută de metri, afișează o firmă ce începe întruna. Ploaia deasă îmi biciuiește fața.

Intru în bar. Un coridor lung, de o tristețe letargică, un singur client în capătul cel mai îndepărtat al tejghelei lungi; un bărbat cu înfățișarea la fel de lamentabilă ca și singura bară fluorescentă care, mai curând decât lumină, împrăstie umbre șovăielnice și bălmăjite.

În spatele tejghelei, un tip obez, cu chipul flasc ca o lună plină, îmi spune cu agresivitate răsturnată:

- Suntem gata să închidem. Ce doriți?

- O cafea.

- Cafetiera e stinsă.

- Atunci o coca-cola. Pot să mă duc la toaletă?

Îmi arată cu degetul o ușă spre dreapta, între tejghea și intrare.

Cobor câteva scări. Pe băjbăite dau de altă ușă. O deschid, învingând rezistența lemnului umflat de umezeală. Un abur de scatologie pestilențială mă previne că am nimerit. Caut, cu pipăieli meticuloase și temătoare ale palmei, un întrerupător. Dau în sfârșit de el. Un bec, în plină asfixiere sinucigașă, mi-arată un spațiu îngust amețit de uree și un closet turcesc pasionat de ziare. Sfincterul meu protestează. Și în clipa aceea mă copleșește, îngrozitoare, ideea unui dezastru. Simt urgenta nevoie, nu de a pleca, ci de a fugi din speunca aceea, al cărei aspect sordid pare o amenințare de moarte. Mai degrabă e certitudine decât teamă.

Urc scările. Trec de ușa a doua. Dar când dau să intru în local, mă oprește brusc zgomotul împușcături.

Sunt împușcături, de bună seamă, fiindcă aproape în fața mea, la capătul tejghelei unde mă aflu, se ivește chipul însângerat al obezului ca luna plină. Bărba, sprijinită de tejghea, rămâne vizibilă câteva secunde înainte ca trupul să se prăbușească în spatele ei. Timp

suficient pentru a vedea curgând, printr-o gaură în frunte, sângele însoțit de o substanță albicioasă și ca gelatina.

Agresorii sunt trei la număr. Acum îi văd bine. Au chipul descoperit. Se uită la nenorocitul băutor care, la celălalt capăt al tejghelei, pare că nu și-a dat seama de nimic.

- Asta ne-a văzut.

- Bineînțeles.

- Atunci, hai...

Trag toți trei în clientul buimac și trist care primește gloanțele cu aceeași stupoare pe care ar fi simțit-o dacă ar fi câștigat lozul cel mare la loterie.

Profit de secunde în care monștrii ăia expeditivi își desăvârșesc treaba cu mare grijă pentru a mă strecura, fără zgomot, în stradă. Însă catarama de la cordonul treciului, pe care-l port veșnic neîncheiat se agață de ușă. Am timp să aud:

- Mai e cineva pe aici...

O rup la fugă. Întorc capul. N-au ieșit. Trebuie să verifice desigur hemeroteca turcească. Asta îmi dă câțiva metri avans. Dar am impresia că abia reușesc să înaintez, căci picioarele mi se lipesc de pământul ud și alunec prin noroi. Mașina! Trebuie s-o găsec! Unde să fie oare? Mă trec toate nădușelile, alerg cu un efort de necrezut... Din nou mă încercă o premoniție profetică ce pare a crea realitatea. „N-o s-o găsec.“

Aud voci.

- Unde-i?

Mai câștig câțiva metri.

- Acolo, acolo...

Fug și ei. Mă urmăresc.

Și mașina? Dumnezeu, mașina!...

Lat-o. Urc. Tremur, învârtind cheia de contact. Prin parbriz îi văd la vreo treizeci de metri. Strada e pustie.

„Acum n-o s-o pornească, precis.“ Se apropie cu pistolul în mână. Minune din cer! Mașina ascultă. Mă arunc asupra lor. Se trântesc la pământ și alunecă într-o parte. Aud niște împușcături...

Oglinda retrovizoare mi-arată că mașina lor e aproape de a mea. O găsec. Urcă în ea. Am un avans considerabil față de ei. Fug cu toată viteza pe strada îngustă și lungă de nu se mai sfârșește, care nici n-am habar unde duce. O inspirație bruscă. Văd o străduță laterală, o apuc pe acolo. Mă străduiesc să tot întorc pe la răspântii ca să-mi piardă urma înainte de a mă localiza cu farurile.

Nu se poate! Greșeală. E o străduță înfundată. Sunt încolțit. Nu-s un Nuvolari. Dacă fac manevre să ies de acolo, o să mă prindă din urmă. Ce să fac? Sting farurile și aștept spunând rugăciuni. Câteva clipe. Mașina lor trece în mare viteză pe strada principală. Nu și-au dat seama că eu nu

cunosc cartierul, și nici nu le-a dat prin cap că o să mă bag într-o fundătură.

Sunt learcă de transpirație pe față și pe mâini, care-mi alunecă pe volan. Pe deasupra, acum îmi mai și tremură. Nu-mi stăpânesc emoțiile. Cred că mi-a sosit momentul. Dau înapoi. Ies în strada principală și mă năpustesc pe contrasens, căutând ieșirea pe unde am intrat. O dată ajuns acolo o să recunosc drumul, și o să las în sfârșit în urmă haosul acela mizerabil și ciudat în care nu sunt sigur de nimic, pradă disperării și înfrigurării să găsec o dată lumina.

Am făcut altă greșeală! N-am așteptat suficient. M-am repezit să ies de pe străduța înfundată. M-au văzut, desigur. Au reușit să frâneze din nou. Câștigă teren cu fiecare secundă. N-o să ajung la capătul străzii. O să mă omoare înainte.

O străduță pe mâna stângă. Întorc cu bruschețe sinucigașă. Mașina derapează, dar nu reușește să se întoarcă. Apăs pe accelerator. Strada nu pare prea lungă. Se întretaie cu altele. Văd lumini de semafoare. Au întors și ei. Cred că am un avans de câțiva metri. Trec pe roșu. Și încă o dată. Foarte aproape, o stradă principală luminată! N-am habar ce stradă e. Am ajuns la ea. O să izbutesc? Sunt la câțiva metri. O mână înarmată cu un pistol se ivește pe ferestruică. Trec pe ultimul semafor roșu...

Împușcătura și ciocnirea mașinii care mă urmărește cu o camionetă au loc în același timp. Simt o durere în spate. „Dumnezeule, m-au nimerit!... O să mor...“

Se trezi îngrozit, nădușind și cu senzația că se sufocă. Pe jumătate adormit, începu să recunoască mobilele din cameră, patul. Oftă. Un coșmar, de bună seamă. Nu reușea să și-l amintească. Un coșmar, întocmai. Încețoșat, amenințător și sângeros, dar acțiunea îi scăpa. De ce era atât de tulburat? Ce i se întâmpla? Și, deodată, îl lovi necruțător amintirea cutremurătoare, monstruoasă...

Nu amintirea visului din care tocmai se trezise, ci amintirea celor petrecute în realitate. În realitatea pe care o trăise cu câteva ceasuri înainte, în cartierul San Genaro.

Acum, trezit de-a binelea, îi vine în minte cum a izbutit să ajungă acasă, din fericire fără să fie rănit, cum și-a închipuit. Epuizat, distrus, s-a aruncat îmbrăcat în pat și a adormit. Nu, nu dorea să-și mai amintească de fuga-i disperată. Voia să uite îngrozitorul dans al morții ce i-a fost dat să-l trăiască. Se strădui, deci, să adoarmă din nou, să vadă dacă nu cumva vreun alt vis, urât sau frumos, i-ar îngădui să scape de coșmarul real prin care a trecut, cu mult mai îngrozitor decât orice vis. Visele nu omoară.

„E ceva extraordinar - își spuse; iată că, de data asta, în loc de coșmar totul a fost în realitate.“

maria luisa spaziani

S-a născut în 1924. În Italia are un cerc larg de admiratori; printre ei s-a numărat și Eugenio Montale. Scrie o poezie clasică, elegantă, cu o impecabilă versificație, având, în același timp, o tonalitate modernă. Mâna care scrie aceste versuri este substituită de o rază de lumină.

Poemul V99

Pătrund în această dragoste ca într-o catedrală
Ca într-un pântec întunecat de balenă
Mă absoarbe înapoi ecoul mării și din bolta sa înaltă
coboară un vechi coral, topindu-se în vocea mea.
Tu, din întâmplare ales de soartă, acum ești unic
tatăl, fiul, îngerul și demonul.

Mă scufund în tine - cea mai adevărată îmbrățișare
iar buzele tale devin trecătoare vise.

Înainte de a intra în uriașul naos

Veselă trăiam, mulțumindu-mă doar cu puțin

Dar fascicolul tău de lumină, ca o spadă imensă
transformă-n neant tot ceea ce nu ești.

Poemul X9

Grea mai este trezirea din somn. Deschid pe jumătate pleoapele
și deja Mozart se strecoară de la fereastra de-alături
Oh, da, mă ridic imediat. Chiar aceasta este planeta
(dintre cele mai multe posibile) pe care aș fi ales-o ca să mă
nasc

Pe această sferă minusculă, pierdută în praful stelar
există negrul și albul, extazurile și masacrele.

În acest răsărit uit istoria și bilanțurile sale
aici te-ai născut și albul învinge negrul.

Întrebări

Ce fel de praf
am vrea să devenim
după ce părăsim această viață?
de marmură? Pentru a simți
vanitatea intrinsecă
a operelor monumentale?
de piper? Pentru a provoca
spiritelor strănutul?
Dacă anumiți adepți
extravaganți ai doctrinelor
se dovedesc a fi în cele din urmă
doar pulbere-n vânt -
noi care suntem catolici
vom rămâne cenușă îngropată
și nu ne vom bucura
în bătaia vântului.
Este inevitabil ca unii dintre noi
să-și schimbe astfel credința.

*Are 62 de ani. Folosește în poezia sa o pluralitate de forme ale vieții
cotidiene, ale vorbirii obișnuite, impregnate uneori cu reflexele unui limbaj
specializat pentru a găsi metaforele care-i servesc în încercarea de a descifra
și de a exprima misterul existenței. Poemele traduse fac parte din volumul
Metafisica tascabile (Metafizică de buzunar), apărut la Editura
„Mondadori“, Milano, 1997.*

valentino zeichen

Copia unei capodopere

Pentru aceea pe care o iubeam
renunșasem la prânzuri, cine
și recepții mondene.
evitasem operele de artă

pentru a nu fi tentat
să fac comparații inevitabile
și chiar pentru a face
de strajă lângă nudul său
pe care natura l-a reproduș
după o alegorie barocă
Chiar dacă e vorba despre un fals
un expert l-a și cumpărat.

bianca maria frabotta

*Este născută în 1946. Predă literatura italiană
modernă la Universitatea din Roma. Pentru volumul La
Viandanza, apărut la Editura „Mondadori“, 1995, a
primit prestigiosul premiu „Montele“. Discursul poetic
articulat îmbină registre și ritmuri diferite în căutarea
unui adevăr provocator. Din el am tradus acest poem.*

Verdictul

Dacă mai pot să-mi aleg un avocat
pentru acel demon care-mi vrea pielea
chiar dacă ar trebui să decojesc unul după altul
fiecare din verzi solzi ai vieții mele
de șopârlă, să-mi dau sufletul
prin gâtul strâmt al unei sticle

ca să naufragiez în pacea eternă
a alcoolului contrafăcut
(cât de plictisită ar fi fost natura
de copilul meu nenăscut încă)
Un proces cu ușile închise. Iată votul meu:
unu plus unu fac tot unul în final
o singură și tristă intrigă fără complicitatea degetelor.
O singură amăgire - față și reversul broderiei
nu alternativa calmă a numărului doi.
Așadar cel ce reclamă dreptul meu de
de a nu renaște
de-o parte a barei sau de cealaltă parte
este surghiunitul meu eu
fragilul foșnet al unei benzi magnetice
reduș la zero de prea multele voci ale tăcerii
Cât despre verdict, vei vedea, nu vei avea îndoieli.
Tot trei este numărul perfect.

SEXUS

de MARIA IROD

Când Henry Miller (a nu se confunda cu dramaturgul Arthur Miller, autorul piesei **Moartea unui comis voiajor**) a murit, în 1980, la vârsta de 89 de ani, el a lăsat în urmă mai multe romane. Între care și voluminoasa trilogie **Crucificarea trandafirilor**, despre al cărei prim volum, intitulat **Sexus**, va fi vorba în cele ce urmează.

Romanele lui Henry Miller fac parte din acea categorie de cărți care n-ar fi putut apărea în România înainte de '89, fără a fi considerate influențe imorale ale „imperialismului putred” și „decadent”. Ca o ironie a sorții, în însăși America „imperialistă” cenzura întârziase cu zece ani apariția cărții, dovedind că pudibonderia comunistă și cea puritană au mai multe în comun decât s-ar părea.

Editura „Est” și-a asumat sarcina familiarizării cititorilor români cu literatura lui Henry Miller, publicând până acum trei romane: **Tropicul Cancerului**, **Tropicul Capricornului** și - cel mai recent, anul acesta - **Sexus**. Traducerea din engleză (sau, mă rog, din „americană”, după formularea cam ostentativă de pe copertă) aparține Antoanetei Ralian, care duce la capăt cu multă iscusință această întreprindere dificilă. Cartea este o adevărată încercare pentru un traducător, datorită lipsei unei tradiții a literaturii erotice de factură naturalistă în limba română, situație care explică șocul de a vedea inserate într-un text literar cuvinte pe care ne-am obișnuit să le citim doar pe garduri sau în closete publice. Traducătorul român e, așadar, obligat să țină pasul cu năucitoarele orgii verbale care alcătuiesc, de fapt, substanța acestui roman și să sondeze temeinic argoul românesc în căutare de echivalente. Resursele limbii engleze în domeniu sunt superioare și tocmai acesta e meritul traducătoarei, care reușește să se descurce cu destul de puțin, păstrând totuși impresia de bogăție și varietate a originalului.

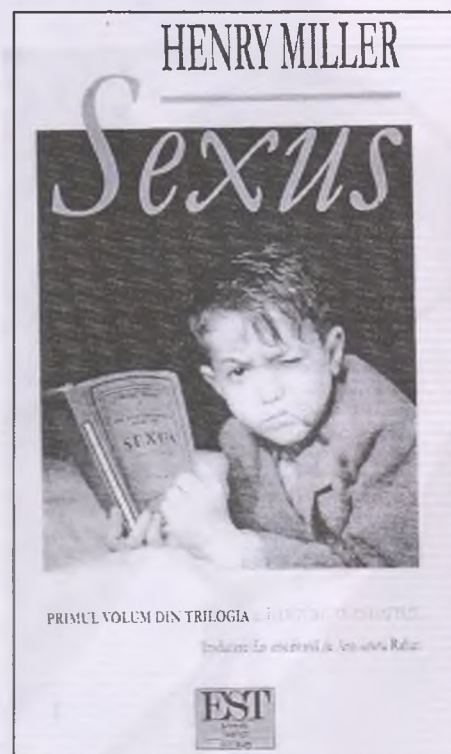
Dar cât de provocatoare și de nonconformistă este, la urma urmei, cartea lui Miller? Ea nu face decât să spună pe nume unor experiențe deloc neobișnuite, gravitând, ce-i drept, cu insistență deosebită în jurul lor. Curajul lui Miller este acela de a recunoaște că sexualitatea este una dintre chestiunile cel mai dificil de abordat în literatură și de a-și asuma, totodată, acest risc până la capăt. Pericolele cărora trebuie să le facă față nu sunt neglijabile: dizolvarea experienței în lirism excesiv și, implicit, edulcorarea realității, risipirea în considerații abstracte și încercările de a demonstra, filosofând abundent, anumite creduri personale, apoi, bineînțeles, în extrema cealaltă, vulgaritatea pură. Virtuozitatea cu care ocolește aceste obstacole, neomișând să descrie până în cel mai mic amănunt tot ceea ce poate fi imaginat ca experiență sexuală, și, în același timp, evitând să reducă dragostea la biologicul exclusiv, e într-adevăr remarcabilă.

De altfel, pentru a nu crea o imagine unila-

terală a romanului, se cuvine să spun că - deși sexul ocupă un loc central în narațiune, așa cum, după părerea autorului, se întâmplă și în viața celor mai mulți dintre oameni - el nu e nici pe departe unica preocupare a eroilor. Ar fi fost de-a dreptul plictisitor. **Sexus** e o relatare frenetică, tumultuoasă, scrisă la persoana întâi, și care înșiră, pe parcursul a peste șapte sute de pagini, feluritele întâmplări prin care trece personajul principal cu vădite trăsături autobiografice, un funcționar cu apucături literare, veșnic în criză de bani și într-o continuă tensiune amoroasă.

Sexus e o carte ce nu poate fi povestită, pentru că nu are o acțiune propriu-zisă. Ca și **Pe drum** de Jack Kerouac, „biblia” generației *beat*, **Sexus** e mai degrabă romanul unei stări de spirit, scris parcă în febra căutării neîncetate a experienței și senzațiilor. Dacă *hedonism* e cuvântul care ar caracteriza cel mai bine atitudinea personajului central, nu e mai puțin adevărat că e vorba despre o poziție programatică: „A te îmbarca fără reținere în aventuri carnale înseamnă a-ți stârni simțul pericolului” (p. 355), gândește Miller-naratorul. Și, conform acestei teorii, exersarea permanentă a simțului (și gustului) pentru primejdii trebuie să ducă în final de la aventura reală la cartea-aventură.

În paralel cu tribulațiile personajului - unele dintre ele chiar burlești, explorând până la saturație ceea ce este mecanic în actul sexual - se constituie o aventură spirituală care împletește introspecțiile și observațiile fine despre dragoste cu reflecțiile asupra literaturii. Tocmai în aceste considerații ce însoțesc procesul scrierii se vedește cât de american este, în profunzime, romanul lui Miller. Valorile de la care se revendică acesta sunt, s-ar putea spune, cele ale unui individualism democratic. Aura intangibilă, aristocratică, a geniului nu este un ideal american. „Grija mea s-a îndreptat întotdeauna spre acel nimeni, omul rătăcit în vârtej, omul atât de comun, atât de obișnuit, încât prezența lui nici nu e remarcată” (p. 27). Ceea ce e cu adevărat important - găsește povestitorul, meditănd la încercările lui literare - este creația originală, care are loc tot timpul, fie că se exteriorizează sau nu, este perioada de gestație a gândului, față de care textul reprezintă o trădare, dat fiind că această creație primară e fundamental incomunicabilă. Mai mult, dacă oamenii ar stăpâni pe deplin „arta visării cu ochii deschiși”, n-ar mai avea nevoie de surrogatul numit „artă”. Ceea ce ne emoționează într-atât în scrierile altora, să zicem, sunt „cele mai nobile impulsuri” ale noastre pe care le măcelărim zilnic, pentru a le recunoaște apoi într-o operă străină. Acest lucru demonstrează că toți „derivăm din aceeași sursă” (p. 38), deci toți suntem niște artiști potențiali. Rezumând, ideea ar fi că o existență completă, o epuizare a tuturor posibilităților ființei e preferabilă refugului în lumea paralelă

a artei: „Categoric nu voiam să devin «artist», în sensul de a mă preface în ceva străin, în ceva aparte și în afara curentului vieții” (p. 28). Se conturează aici o veritabilă estetică a autenticității cu tradiție în literatura americană, în spiritul lui Walt Whitman, menționat de câteva ori în roman ca poet preferat al naratorului.

Acest spirit generos, „democratic” dacă se poate spune așa, nu alunecă însă niciodată în ideologie, ci se menține în permanență pe orbita „constelațiilor diamantine ale vieții lăuntrice”: „Lumea nu trebuie orânduită, lumea este ordinea întruchipată. Noi suntem cei care trebuie să ne punem la unison cu această ordine, cei care trebuie să înțelegem ce înseamnă ordinea lumii, în contrast cu acele alte ordini gândite de noi și pe care căutăm să ni le impunem unii altora. Puterea după care jinduim, pentru a statornici binele, frumosul și adevărul, s-ar dovedi, în cazul în care am dobândi-o, doar un mijloc de a ne distruge unii pe alții” (p. 303). Destul de explicită delimitare de orice fel de porniri totalitare.

După cum am mai spus, **Sexus** nu este o carte care să poată fi povestită, pentru că autorul - sau, mă rog, cel ce scrie, personajul narator - nu urmărește să reordoneze cu tot dinadinsul elementele realului într-o lume alternativă, ci pur și simplu să redea întâmplările exact așa cum vin și se duc, într-un șuvoi neîntrerupt. Conform concepției sale, acest proces de creație stabilește contactul cu realitatea, intensificând și precipitând experiența, „augmentând” viața. În consecință, romanul e alcătuit dintr-o succesiune de tablouri - sau, mai bine-zis, de secvențe, fiindcă sunt dinamice - care sunt, în sine, doar experiență concentrată și viziuni explozive.

Recunosc că e greu să citești **Sexus** de la început până la sfârșit și nu sunt sigură că merită într-adevăr efortul. Ceea ce merită totuși este să „gusti” (la întâmplare) o mostră din acest tip de scriitură; măcar de dragul experienței, nu-i așa? Nu se poate să nu apreciezi inventivitatea verbală a lui Henry Miller și - se cuvine să accentuez din nou -, marea reușită a Antoanetei Ralian de a oferi, în limba română, un asemenea regal de literatură erotică naturalistă.

1). Prozatorul Augustin Buzura s-a instalat în „Orgoliu“.

2). La Universitatea din Sibiu conferențiază Ilie Moise.

3). Și ei au lucrat la vechea formulă a „Luceafărului“: Nicolae Dragoș, Nicolae Velea și Gheorghe Suciu.

4). Răsfoind presa cotidiană: Mihai Duțescu și Ilie Tănăsache.

5). Între scriitorii Ion Mircea și Mircea Cărtărescu se preface că citește Ioan Bogdan Lefter. Ce rezultate obține, nu-i greu de bănuț!

